

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 500 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

NIEUWE ORIENTATIE IN DE BEHANDELING VAN DE RECIDIVE ? (*)

« Alleen kan men zich afvragen of ons tegenwoordig spel van kat en muis met de ernstige recidivisten niet mensonwaardig is. »

Met deze werkelijk diepgaande en scherpziende vraag stelt *Prof. Mr. van Bemmelen* het probleem van het recidiveren onder de gepaste projectielantaarn (1). Metaphysische vooropstellingen en historische vergeldingstraditie hebben ons ertoe gebracht, de recidivisten op mensonwaardige wijze te benaderen, te beoordelen en te veroordelen.

Mensonwaardig vanwege de rechters, omdat zij wetenschappelijk bewezen feiten en toestanden minachten, of over het hoofd zien. Mensonwaardig ook ten opzichte van de recidiverende delinquenten, omdat zij van de samenleving niet datgene bekomen, wat zij van de verbondenheid der mensen mogen verwachten.

Het is de bedoeling van deze lezing, aan te tonen hoe ons huidig optreden tegenover de recidivisten, gesteund op een morele bestraffing van de « gerechtelijke recidive », of op een utilitaristische bescherming tegen het « sociaal-gevaarlijke recidivisme », zou kunnen worden herzien, om in vastere grond te wortelen en een behandeling van het « criminologisch recidivisme » na te streven.

I. Recidive en moraliserende strafverhoging

Ons klassiek strafrecht werd uitgebouwd op een vooropgesteld beeld van de mens, van een fictieve *homo sapiens*. De mens zou vrij zijn, totaal vrij in zijn doen en laten. Het *malum actionis* dient dan ook met het *malum passionis* betaald te worden gezet. Straf, als leed, is het logisch en noodzakelijk gevolg van iedere misdaad, vermits ieder door de wet verboden feit wordt vermoed, totaal nuchter te zijn beoordeeld, en totaal vrij te zijn gewild, en uitgevoerd.

De op herhaling gestelde *strafverhoging* is in dat strafrecht doodeenvoudig logisch te rechtvaardigen. De herhaling is immers het bewijs, aan de ene zijde, van een groter gevaar voor de openbare orde; van-

daar dat men de recidivisten identificeerde door brandmerken en lichamelijke mutilatie (2). Aan de andere zijde is de herhaling ook — zoals *Prof. Mr. Pompe* het uitdrukt — het bewijs van « een meer misdadige gesteldheid bij de dader... van wie men moet vermoeden, dat zijn min of meer blijvende geestesgesteldheid op het begaan van strafbare feiten is gericht » (3).

Ten einde de ondoeltreffendheid van de eerst opgelegde, en normaal toegemeten, straf te verhelpen, hebben praktisch alle wetgevers voorzien, dat de bestraffing scherper zou zijn in geval van recidive. Wat men in de Nederlandse en Belgische Wetboeken van Strafrecht ontmoet (4), wordt ook ontmoet in de meest verschillende landen, en in jongere strafwetten, zoals b.v. in Spanje, Polen, Joegoslavië, Brazilië, Venezuela en Sovjet Rusland (5).

De modaliteiten van de bedoelde strafverhoging zijn nochtans veelzijdig verschillend. In de meeste wetgevingen hangt de recidive af van een vroegere *veroordeeling* (6); maar hier en daar hangt de recidive af van de daadwerkelijke *tenuitvoerlegging* van een vroegere veroordeling (7). Hier bestaat er recidive door het begaan van om het even welk strafbaar feit; daar vereist de recidive het herhaald begaan van hetzelfde feit, of van een soortgelijk feit; en soms worden de beide hypothesen in de wet geregeld (8). Hier dient er rekening te worden gehouden met de veroordelingen die door een vreemde rechtbank werden uitgesproken (9); daar gelden alleen deze straffen, welke door de nationale rechtsmachten werden opgelegd, soms wel met uitsluiting van de militaire jurisdicties (10).

* * *

De complexiteit van deze begrips- en toepassingscriteria gaat verder gepaard met de meest ingewikkelde criteria voor de toemeting van de strafverhoging. Deze ligt soms in een wijziging van de aard van de straf, en soms in een loutere verlenging van de duur van de straf (11).

Onverminderd dergelijke technische berekeningsmoeilijkheden dient het te worden onderstreept, dat de strafverhoging alleen op feit en veroordeling steunt, zonder dat men zich bekommert over de toestand van

(*) Lezing gehouden te Middelburg, op 12 maart 1962, ter gelegenheid van de algemene jaarlijkse vergadering van de Reclasseringsraad.

de mens-delinquent, over de kwalitatief-verschillende gesteldheid van de recidivist. «De betekenis van de misdadige persoonlijkheid — doceert *Pompe* — treedt voor de betekenis van het feit op de achtergrond» (12). — «Men merke op — doceert *Rubbrecht* — dat ons klassiek strafrecht de grondslag van de herhaling ziet in het bestaan van een vroegere veroordeling, en niet in de persoon van de dader» (13).

Eindelijk moet steeds de vraag worden gesteld, of het niet uiterst bezwaarlijk is te denken, dat een strengere afdreiging een doeltreffend middel is om de recidive te voorkomen. De beschouwingen en voorbeelden, die ons dienaangaande gegeven werden, b.v. door *Margery Fry* en *Olof Kinberg* (14), alsmede de jongste vaststellingen van de Franse criminologen *Dr. Sannic* en *Pater Vernet* (15), wijzen er overtuigend op, dat de recidive geen «moreel» probleem uitmaakt. Want het is nu werkelijk zo: «Indien iemand, door een combinatie van eigenschappen een zekere praedispositie heeft voor een soort misdrijf, dan zal de straf over het algemeen hem niet van recidive weerhouden, maar integendeel...» (16).

II. Recidivisme en bijkomende sociale bescherming.

Op het einde van de vorige eeuw, moesten de wetgevers reageren op een nieuw beeld van de misdadigheid, dat gesproken was uit biologische en sociologische vaststellingen, welke een juist inzicht gaven in het psychologisch ontstaan van het misdadig-zijn en misdadig-handelen. Maar de legislatieve reactie bestond alleen hierin, dat een bijzondere maatregel bij de straf werd gevoegd, tot veiliger bescherming van de gemeenschap tegen diegenen, die als «ernstige recidivisten» te beschouwen waren, als «chronische misdadigers, die op gewone gevangenisstraf negatief reageerden» (17).

Men was de mening toegedaan, dat diegenen «op wie herhaalde gevangenisstraffen niet voldoende indruk hebben gemaakt... op een bijzondere wijze moesten behandeld worden», omdat het van dergelijke delinquenten te verwachten is, «dat het opleggen van gevangenisstraf voor het laatste misdrijf onvoldoende speciaal-preventieve werking zal hebben» (18).

Bedoeling en verantwoording van het neo-klassiek strafrecht bestaan dus hierin: een grotere sociale gevaarlijkheid en een diepere ondermijning van de rechtsorde te verhelpen met een bijkomende detentie, die niet meer als straf te beschouwen is, maar als beveiligingsmaatregel. De buitengewone gevaarlijkheid van de recidivisten is nochtans steeds te toetsen aan feiten en veroordelingen, zonder wetenschappelijk peilen van de psycho-sociale inworteling van het aanhoudend delinqueren. Men bleef erbij de sociale reactie alléén op het *symptoom* te steunen, zonder tot de werkelijke en diepliggende *oorzaak* door te dringen.

Het «vermoeden van onverbeterlijkheid» ligt inderdaad exclusief in het feit van de herhaling. En de bescherming van de gemeenschap wordt exclusief door de opsluiting van de recidivist verwezenlijkt. Zo noemt *Pompe* dat de gevaarlijkheid «niet in verband staat met een bepaald omschreven geestesgesteldheid, zoals bij de psychopathen», maar dat zij wijst «op een steeds meer verharde wil tot storing der rechtsorde», in hoofde van een schuldige, die «zich steeds moeilijker aan het begaan van misdrijven kan onttrekken» (19).

Waartoe in de eerste plaats werd gestreefd, is de materiële bescherming van de gemeenschap, in het restrictief begrip van deze bescherming. Onschadelijk-

making staat inderdaad voorop, alhoewel men toch toegeeft dat «verbetering daarbij niet uit het oog wordt verloren», en dat de verbetering het individu «minder schaadt» en «zelfs goed doet» (20).

Vele wetgevingen gingen uit van het standpunt der onschadelijkmaking, om de rechter ertoe te verplichten de bijkomende ophouding te bevelen, als automatisch bijgevoegde sanctie van de recidive. Tot voorbeeld hiervan kan worden verwezen naar de Franse en Belgische wetten (21), en naar de bepalingen van de Italiaanse en Griekse Wetboeken van Strafrecht (22), waar men als gewoontemisdadiger wordt beschouwd alléén ingevolge het bestaan van een bepaald aantal veroordelingen, wegens bepaalde feiten of tot bepaalde straffen.

Andere wetgevingen lieten het aan de rechtbank over, te beslissen of de bijkomende detentie al dan niet moet worden opgelegd. Zo luidde o.m. de Nederlandse wet (23), met het onduidelijk criterium: «indien dit... onder de gegeven omstandigheden gerechtvaardigd is te achten», wat de rechtszekerheid bepaald onvoldoende dient. Hetzelfde verwijt kan ook aan andere wetgevers worden toegevoegd, nl. in België, Mexico en Zwitserland (24).

Wat daarenboven met veel aandacht moet worden geobserveerd is wel het feit, dat de voor recidivisten bestemde bijkomende maatregelen nu en dan toegepast worden gesteld op primaire delinquenten, die eerder nooit zijn veroordeeld, maar die blijk geven van eigenschappen welke men algemeen bij de recidivisten ontmoet. Hiervan worden voorbeelden gevonden in de wetboeken van Italië, Polen en Portugal (25).

* * *

Deze bescherming van de gemeenschap door de loutere afzonderingsdetentie van de recidivist, na de tenuitvoerlegging van de straf en als bijkomende beveiligingsmaatregel, nam eerst de drastische vormen aan van de relegate en van de verbanning (26), om later te evolueren naar de meer genuanceerde vormen van de *preventive detention*, van de bewaring en van de ophouding ter beschikking van de regering (27).

Geleidelijk kwam men nochtans tot de overtuiging, dat een diagnose en een prognose van onverbeterlijkheid niet exclusief op feiten te steunen waren, en dat het noodzakelijk is na te gaan hoe het met de recidivist als «mens-delinquent» is gesteld, alsmede welke de dynamiek is, en de inworteling van de aanhoudende delinquentie.

Onverminderd de moeilijkheidsverwekkende diversiteit van de criteria betreffende het aantal en de zwaarwichtigheid der veroordelingen waarop het vermoeden van onverbeterlijkheid steunt, betreffende de tijdspannen na dewelke een nieuw feit het vermoeden niet meer kan verantwoorden, betreffende het al dan niet gelden van de in het buitenland opgelopen veroordelingen, enz., rest het onbehaaglijke en het onwetenschappelijke van een vóóronderstelling, van een «fatalisering» der tot recidive aanzettende constellaties.

Ook stelde men vast, dat een in de tijd niet beperkte internering nadelige gevolgen kon hebben op de verbetering van de recidivisten. Hier zag men wanhoop ontstaan, en totale verzaking, of schijnheilige tekens van zedelijk en sociaal inzicht. Daar integendeel zag men opstand ontstaan, met verzet tegen alle psychotherapeutische benadering. En bij praktisch alle delinquenten, die opgehouden bleven na hun straf te hebben uitgeboet, zag men de uitwerking van dat pijnlijk beleven «tweemaal voor hetzelfde te moeten

zitten», wat zwaar onevenwichtig maakt, zoals het overtuigend door wijlen Prof. De Greef bewezen is geworden (28).

Dit alles had tot gevolg dat men aan de billijkheid en het nut van de bijkomende beveiliging begon te twifelen (29), en dat men eindelijk wel moest inzien dat «*nobody chooses a criminal career out of normal and rational considerations*» (30).

III. Recidivisme en psycho-sociale behandeling.

Het hoopje der recidivisten maakt werkelijk een *hard core* uit, een speciaal probleem, dat met speciale middelen moet worden opgelost. De recidive is een vast verschijnsel, «in omvang nog constanter dan de criminaliteit zelf» en «de schommelingen in de criminaliteit der recidivisten zijn geringer dan die der totale criminaliteit» (31).

Het mag worden gezegd, dat de oplossing van het probleem der recidivisten duidelijk aangewezen is geworden door Prof. Dr. Mr. P. A. H. Baan, waar deze affirmeert — op grond van talrijke observaties — dat de *ware recidivist* een *abnormale delinquent* is, en als dusdanig gerechtelijk en penitentiair moet worden geobserveerd, gevonnist en behandeld (32).

Praktisch alle criminologen die met recidivisten werkelijk in contact zijn geweest, wijzen op het feit dat de recidivist stoornissen van het affectief relatiesysteem vertoont. Zulks komt tot uiting, naar deze auteurs, onder de vorm van algemene ontevredenheid, van frustratie, van een gevoel van ondergang ongerechtigdheid, van oppositie, van onmogelijkheid tot authentiek menselijke relatie, van totaal gebrek aan mede-voelen en mede-doen (33). En hieruit resulteren dat typische «*retranchement social*» (34), nevrose en ook psychose, met frequente complicaties van auto-agressiviteit en zelf-bestrafing (35).

Wanneer men de statistieken onder ogen neemt, stelt men vast dat de auteurs hooggaande proporties van patente psychopathen onder de recidivisten ontdekken. *Stürup* en *Christiansen* vonden er 76 % onder normaal bestrafte volwassenen. *Szelhaus* komt tot 39 % bij jonge volwassenen. *Baan*, *Di Tullio* en *Pinatel* drukken de mening uit, dat praktisch alle recidivisten psychisch gestoorde personen zijn (36).

Daarom kon het aan het 4e Internationaal Congres voor Criminologie door een rapporteur-generaal worden voorgesteld, dat het systeem bestemd voor de psychopathen ook voor de recidivisten zou gelden (37). De psychopathie kan inderdaad worden opgevat als «iedere afwijking in de bouw der persoonlijkheid, welke de aanpassing van de persoon aan de gemeenschap en aan zich zelf verstoort» (38).

Ten gunste van dergelijke criminologische opvatting van het recidivisme pleit verder het feit, dat er een nauwe band bestaat tussen de delinquentie van de jeugdtijd en de recidive van de volwassen leeftijd. Hierop werd o.m. gewezen door *Bachet* en *Bizé*, in Frankrijk, door *Frey*, in Zwitserland, door *Kolokowska*, in Polen, en door *Glueck* en *Sellin*, in de U.S.A. (39). Recidive is des te meer te vrezen, dat de jeugddelinquentie vroegtijdig is geweest, van zwaardere aard en van langere duur. De criminele loopbaan kiemt inderdaad uit de afwijkende psychische eigenschappen, die bij het kind de oorzaak waren van zijn inbreukplegen of van andere inadaptatie-uitingen.

Het is dan ook buitengewoon belangrijk, tot voorkoming van de recidive, dat alles zou worden gedaan om de karakterafwijkingen zo vroeg mogelijk onder de kinderen te ontdekken en te behandelen, alsmede om de jeugdigen op gepaste wijze te vonnissen, door het

opleggen van sancties die, dank zij een zorgvuldige voorlichting, kwalitatief aangepast zouden zijn, en op geïndividualiseerde wijze toegepast.

Een wordend recidivisme kan aangewakkerd worden of integendeel uitgedoofd, naar gelang politie, rechter en uitvoeringsagent erin slagen, de misvormde perspectieven recht te zetten, de sociale latenties te doen ontluiken, samen-zijn en samen-voelen te doen zegeviereren over geslotenheid en wantrouwen, een *Bildung* te geven waar de sympathie op het voorplan staat.

* * *

Het wordt dienvolgens evident dat de *diagnose van het recidivisme* niet alleen op strafbare daden en strafvonnissen kan gesteund gaan, zonder een doorpeilen van de biologische, sociologische en psychologische factoren, die het onaangepast *Dasein* veroorzaken. Het probleem van de recidive wordt dus het probleem van iedere geïndividualiseerde recidivist; wat te onderzoeken is zijn inderdaad de uitwerkingen, op deze persoon, van biopsychologische en sociale determinismen of invloeden, die de criminele *Willensrichtung* uitleggen (40).

De persoonlijkheid van de recidivisten is meestal te kenschetsen door een gemis aan ontwikkeling van de affectiviteit, of door een misvorming ervan, toestand die het zijn, het beleven, en het doen of laten, abnormaal maken. Men ontmoet meermaals een hypertrophie van het instinctleven, een paleopsychische dynamiek, een overgevoeligheid wat zichzelf betreft, een gemis aan vooruitzien, een overdreven prikkelbaarheid, een gebrek aan diepmenselijk contact, m.a.w. een abnormale constellatie die de maturatie stopzet, en ook regressies uitlokt.

Deze diepere stoornissen van het relatie-leven kunnen hun oorsprong vinden in organische letselen of functionele misgroeiingen, wat door biochemische en bioelectrische methoden kan worden nagegaan. Zij kunnen ook in het psychisme inwortelen, waar zij door de talrijk geworden methoden van de diepte-psychologie kunnen worden ontdekt.

De benadering van de tot recidive aanzettende constellaties vereist in de eerste plaats de tussenkomst van de psychiater. Maar dezès opdracht gaat verder dan het gebruikelijk advies omtrent de toerekenbaarheid. Wat hier wordt verwacht is niet alleen een physio-psychiatrisch bilan, maar wel een psychologische benadering van de wijze waarop deze persoon in-het-leven staat, waarop deze persoon reageert t.o.v. de medemens, de wereld en de rechtsorde. En dergelijke expertise moet «actief» worden doorgevoerd, d.i. dat de intuïtieve aanwijzingen van de kliniek door psychologische experimentatie moeten worden geverifieerd, en dat alle biographische incidenten door de bekomen uitslagen moeten worden uitgelegd (41).

Zo komt men ertoe het gebruik van de *prediction tables* met veel omzichtigheid in te zien, omdat zij steunen op een mathematica van factoren, terwijl de uitwerking van deze factoren individueel verschilt, en omdat het plegen van de daad veelal van een uitwendig feit afhangt (42). De oude juridische *consuetudo delinquendi* dient in criminologisch inzicht te worden omschreven, als een bio-socio-psychologische geaardheid, waarin het herhaald delinqueren zijn oorzaak vindt.

* * *

Wat de *sanctie van het recidivisme* betreft, is het dan ook aangewezen van simplistische strafverhoging af te zien, en ook van een na de straf uit te zitten

bijkomende detentie. De sociale reactie moet rekening houden met de anthropologische en sociale werkelijkheid. De beteugeling van de recidive moet aan de oorzaak van het phenomeen worden aangepast. De recidive moet worden voorkomen, niet meer door afdreiging met langere detentie, maar door een diepgaande actie welke de lust tot misdaad droogleggen kan.

De ervaring wijst erop, dat het cynisme van de recidivist meermaals een masker is, een soort autoprotectieve scherm, achter dewelke een angstvolle behoefte aan raad en hulp wordt beleefd. De gepaste maatregel moet er tegelijk toe streven, én de gemeenschap te beschermen, tegen alle nieuwe misdaad vanwege de recidivist, én de recidivist te beschermen, met hem dienstig te zijn in de bestrijding van wat hem tot herhaald delinqueren aanzet.

De bedoeling is dan wel de min of meer langere vrijheidsberoving als gelegenheid uit te baten, om te resocialiseren door psychotherapie en socio-pedagogie. Dergelijke actie vereist veel tijd, veel geduld en weinig illusies. Zij kan slechts worden toegepast door ploegen, waar medicus, psycholoog en socioloog samenwerken, en die zouden bestaan uit mensen met uitstralende sympathie, met hoge graad van tolerantie, en met sterke auto-controle.

Men moet ernaar streven de recidivist in het samen-zijn der vrije mensen herin te leiden, zijn ethische en sociale waarden herop te bouwen, zijn levensdrang te oriënteren naar waardering voor zichzelf en voor de medemens, naar inzicht in solidariteit en trachten naar een beter mens worden. Bij de toepassing van de technieken, zou men het niet zonder gevaar over het hoofd zien, dat ieder recidivist nogal puëriel beschouwt en reageert, dat hij jarenlang heeft geleefd buiten alle begrip van altruïsme, vooruitzicht in de duur, en later-nuttig-zijn. Daarenboven komt het wenselijk voor de passief-asocialen van de actief-asocialen te onderscheiden, omdat zij anders moeten worden behandeld (43).

Een dergelijke veeleisende behandeling van de recidivisten kan slechts worden toevertrouwd aan multidisciplinaire ploegen, zoals diegenen die b.v. werkzaam zijn in de Utrechtse van der Hoeven-kliniek, onder het impuls van Prof. Dr. Mr. Baan en Dr. Roosenburg. De behandeling kernt in een intensieve psychotherapie, onder alle individuele en collectieve vormen. Zij vereist de inrichting van kleinere therapeutische communiteiten, waar men het progressief kan aanleren en beleven, dat elk van onze daden verdere gevolgen heeft en dat de daad van één lid van de groep, het leven van de ganse gemeenschap bijna onvermijdelijk zal beïnvloeden.

Ook zal de herinschakeling van de recidivisten in het vrije leven slechts progressief kunnen worden ingezien, nl. door contacten met de buitenwereld tijdens de ophouding, toelatingsen van zeer korte duur om het centrum te verlaten, verlofdagen om familie te bezoeken of werk te gaan vinden, overgang naar halve-vrijheid, en uiteindelijk, voorwaardelijke invrijheidstelling met hulp en toezicht.

De duur van de opsluitingsfase zal relatief onbepaald moeten blijven. Een absolute onbepaaldheid zou remmend op het zich sociaal-engageren inwerken, terwijl een vaste gerechtelijke vaststelling van de duur een aanpassing aan de bekomen uitslagen zou hinderen. Daarom komt het wenselijk voor, dat de rechter een minimum en een maximum zou bepalen, en dat een administratieve commissie zou beslissen wanneer het moment der voorwaardelijke invrijheidstelling aanbreekt.

Is dergelijke sanctie van recidivisme als vergeldende straf te beschouwen, of als utilitaristische maatregel? Naar mijn bescheiden mening miskent deze vraag het doel van de criminele politiek. De gerechtigheid is een sociale functie, van exclusief menselijke aard. Vergelding is een abstract iets, dat met onze huidige kennis over misdaad en misdadigers onverenigbaar is geworden. Louter utilitarisme is een mensminderwaardig iets, dat verre staat van humanistisch streven, van menselijke verbondenheid, en van sociale vooruitgang.

Laten wij dan ook afzien van mens-reducerende standpunten, van moreel-metaphysische vooropstellingen. De tijd is gekomen van het sociaal humanisme of van het humanistisch socialisme.

S. C. VERSELE

(1) Van Bemmelen J.M.: Criminologie (Leerboek der Misdaadkunde), 4e druk, blz. 76. Zwolle, Tjeenk Willink, 1958.

(2) Râteau M.: La récidive et sa preuve dans l'ancien droit français. Rev. intern. Crimin. Pol. techn., Genève, 1961, p. 168.

(3) Pompe W.P.J.: Handboek van het Nederlands Strafrecht, 4e druk, bl. 306. Zwolle, Tjeenk Willink, 1953.

(4) Nederlands Wb. S.: art. 10, 18, 23 — art. 421, 422, 423; Belgisch Wb. S.: art. 54 tot 57.

(5) Spaans Wb. S.: art. 10/14e en 15e. (1944); Pools Wb. S.: art. 60 § 1. (1932); Yougoslavisch Wb. S.: art. 40 (1959); Braziliaans Wb. S.: art. 44/1 en 46. (1940); Venezuelaans Wb. S.: art. 100, 101, 102. (1926); Basic principles of the Criminal Legislation of the USSR and the Union Republics: section 34/1. (1958).

(6) Zulks komt voor in praktisch alle Europese Wetboeken, b.v. België, Frankrijk, Nederland.

(7) Zie b.v. in Finland, hoofdstuk VI der steeds geldende strafwet van 19 december 1899.

(8) Zie b.v.: de *reincidência generica* en *especifica* in het Braziliaans Wb. S. (art. 46), en de *reincidência en reiterancia* van het Wb. v. Sociaal Verweer in Cuba (art. 39).

(9) Zulks wordt b.v. bevolen in Argentinië (art. 50), in Californië (§ 668), in Griekenland (art. 90/2), en in IJsland (art. 71).

(10) Zie art. 57 Belgisch Wb. S.

(11) Men vergelijkte de artikelen 54 en 56 van het Belgisch Wb. S., en de artikelen 10 en 18, of 421 en volg. van het Nederlands Wb. S.

(12) Pompe W.J.P.: op. cit. sub 3, blz. 309.

(13) Rubrecht J.: Inleiding tot het Belgisch Strafrecht, blz. 225. Leuven, Wouters, 1958.

(14) Fry Margery: Arms of the Law, Londen, Gollancz, 1951; Kinberg Olof: Les problèmes fondamentaux de la criminologie, Paris, Cujas, 1960.

(15) Sannic Ch. et Vernet J.: Etudes statistiques sur le récidivisme, Rev. intern. Dr. pén., Paris, 1955, p. 102.

(16) Van Bemmelen J.M.: op. cit. sub 1, blz. 74.

(17) Wet van 25 juni 1929 (S. 362), Memorie van toelichting, Ned. Jur. Bl. 1928, blz. 40.

(18) Pompe W.J.P.: op. cit. sub 3, blz. 467.

(19) Pompe W.J.P.: op. cit. sub 3, blz. 470.

(20) Pompe W.J.P.: op. cit. sub 3, blz. 472.

(21) Franse wet van 27 mei 1885; Belgische wet van 9 april 1930.

(22) Italiaanse Wb. S., art. 102, *Abitualità presunta dalla legge*; Grieks Wb. S., art. 90, *Delinquants d'habitude récidivistes*.

(23) Art. 43 bis, ingeleid door de wet van 25 juni 1929.

(24) Belgische wet van 9 april 1930, art. 25: «ten aanzien van wie... een aanhoudende neiging tot wetsovertreden blijkt te behouden»; Zwitsers Wb. S., art. 42: «lorsqu'il manifeste un penchant au crime ou au délit, à l'inconduite ou à la faiblesse»; Mexicaans Wb. S., art. 21: «nueva delite procedente de la misma pasión o inclinación viciosa».

(25) Italiaans Wb. S., art. 108: «E dichiarato delinquente per tendenza chi, sebbene non recidivo... riveli una speciale inclinazione al delitto, che trovi sua causa nell'indole particolarmente malvagia del colpevole»; Pools Wb. S., art. 60 § 2: «Les dispositions du § 1 s'appliquent aux délinquants... même en l'absence de récidive»; Portuges Wb. S., art. 67 § 2: «ceux qui révèlent la perversion ou la perversité et les fait considérer comme gravement dangereux».

(26) Zie b.v. Franse wet van 27 mei 1885, Wb. S. Monaco, art. 53 en Wb. S. Argentinië, art. 51.

(27) Prevention of Crime Act, 1908 (Criminal Justice Act, 1948); Nederlandse wet van 25 juni 1929; Belgische wet van 9 april 1930.

(28) De Greeff E.: Le sentiment d'injustice subie en pathologie criminelle. Ann. méd. psych., Paris, 1935, n° 3.

(29) Tot bewijs hiervan kan het worden aangehaald, dat op 25 februari 1960, in België, de terbeschikkingstelling slechts in 167 gevallen bevolen was geworden, terwijl de wettelijke voorwaarden tot toepassing van de maatregel in 491 gevallen vervuld waren (Van Helmont M.: De onbepaalde uitspraak en haar weerslag. — De recedivisten en de

gewoontemisdadigers — Bul. Bestuur Strafinricht., Brussel, 1960, blz. 111).

(30) Third international Congress on Criminology (London, 1955) — Conclusions of section III (Summary of proceedings, p. 222).

(31) Van Bemmelen J.M.: op. cit. sub 1, blz. 67.

(32) Baan P.A.H.: Quelques remarques sur la relation entre la criminalité de profession ou d'habitude et le déséquilibre mental (Rev. Sc. crim., Paris, 1956, p. 145) — Prophylaxie de la délinquance et Hygiène mentale (Médecine et Hygiène, Genève, 10 juni 1960, p. 414).

(33) Cannat Pierre: La rééducation des délinquants récidivistes (Rev. pénit. Dr. pén., Paris, 1955, p. 514; *Galy Gisèle*: Les formes du récidivisme et leur évolution, Rev. pénit. Dr. pén., Paris, 1957, p. 748; *Grispigni Filippo*. Le délinquant par tendance dans le droit italien, in «Le problème de l'état dangereux», p. 527, Melun, Impr. admin., 1954; *Mendoza Jose E.*: Estudio acerca del recidivismo en Venezuela, Rev. Fac. Derecho, Caracas, 1956, n° 9; *Sellin Thorsten*: Recidivism and maturation, Nat. Probation & Parole Ass. Journ., USA, July 1958, p. 241; *Vienne Roger*: Considération sur la psychologie, l'origine de l'état dangereux et les facteurs de réadaptation des multirécidivistes, Rev. Sc. crim., Paris, 1957, p. 53.

(34) De uitdrukking is van dhr. Pierre Cannat, gewezen vice-directeur van het Franse Gevangeniswezen.

(35) Baan P.A.H.: op. cit. sub 32.

(36) Baan P.A.H.: op. cit. sub 32; *Stürup & Christiaensen*: 355 Staatsaanselnsfanger, cit. *Hurwitz S.*, in Criminology, p. 205 (London, 1952); *Szelhaus & Baucz-Straszewicz*: Young adults recidivists; Arch. Krym., Warszawa, 1960, p. 53; *Di Tullio B.*: La lutte contre la récidive, Rev. intern. Crimin. Pol. techn. Genève, 1956, p. 90; *Pinatel J.*: Anormalité men-

tales et criminalité in «Les délinquants anormaux mentaux», p. 45, Paris, *Oujas*, 1959.

(37) Zie ons algemeen verslag «La resocialisation des délinquants anormaux», Den Haag, 1960.

(38) Van Bemmelen J.M.: op. cit. sub 1, blz. 485.

(39) *Bachet M.*: Etude médico-psychologique concernant 47 délinquants récidivistes relégués, Rev. Sc. crim., Paris, 1949, p. 47; *Bize P., Michard H., Sinoir G.*: Etude sur le récidivisme des mineurs, Rev. intern. Dr. pén., Paris, 1955, p. 27; *Frey E.*: Délinquance juvénile et récidive, Rev. Dr. pén., Bruxelles 1947-48, p. 629; *Glück Sheldon & Eleanor*: Predicting delinquency and crime, Cambridge, Mass., Harvard Univ. Press, 1959; *Kolokowska H.*, 500 Juvenile recidivists, Arch. Krym., Warszawa, 1960, p. 55; *Sellin Th.*: op. cit. sub. 33.

(40) *Hellmer Joachim*: Hangtäterschaft und Berufsverbrechertum, Zeits. gesam. Strafrechtswissenschaft, Berlin, 73 Band, Heft 3, 1961, p. 441.

(41) *De Waele J.P.*: Zur Frage der empirischen Bestätigung psychoanalytischer Grundannahmen, Zeitschr. für Psych., Leipzig, 165 Band, 1961, p. 90. Hierover schreven we ook in de Etudes internationales de psycho-sociologie criminelle (Paris, 1957, p. 9), onder de titel «L'orientation psychosociale des examens de personnalité».

(42) *Lopez-Rey Manuel*: Present approaches to the problem of juvenile delinquency (Féd. Probation, USA, June 1959) — New criminological approaches to the prevention of crime and the treatment of offenders (Bul. Soc. intern. Crimin., Paris, 1960, n° 2) — Juvenile delinquency, maladjustment and maturity (Journ. Crim. Law & Crimin., Vol. 51, n° 1, 1960).

(43) *Vienne Roger*: Le problème des multirécidivistes, Rev. Dr. pén., Bruxelles, 1961-62, p. 185.

Het beding tot verhoging van het bedrag der factuur die gerechtelijk wordt ingevorderd.

1. Probleemstelling.

Het betreft de clausele waardoor de leveraar bepaalt dat de klant een vooraf vastgestelde vergoeding zal moeten betalen indien hij, door in gebreke te blijven de factuur te betalen op de vervaldag, de leveraar verplicht tot gerechtelijke vervolging.

Naar een deel van de rechtsleer en rechtspraak is dit beding strijdig met de openbare orde en als dusdanig nietig (1).

Anderen integendeel menen dat het volmaakt geldig is, doch dat zijn toepasselijkheid de aanwezigheid van verschillende voorwaarden veronderstelt (2).

2. Doel van dergelijke bedingen.

Meer en meer vermelden kooplui dergelijke strafbedingen onder de algemene verkoopvoorwaarden die zij aan hun medecontractanten opdringen.

De oorsprong van deze, nu algemeen voorkomende voorzorgsmaatregel dient ongetwijfeld te worden gezocht in de veralgemening (en de misbruiken) van het krediet (3) en in de bedoeling van de verkoper zijn kosten en verliezen, spruitend uit een gerechtelijke procedure, te dekken.

Heel zeldzaam inderdaad zijn, heden ten dage, de verkopen die contant worden afgehandeld, vooral tussen kooplieden. Om te kunnen concurreren moet de handelaar aan zijn klanten lange betalingstermijnen toestaan. Daarom voegt hij een verhogingsbeding bij de verkoopvoorwaarden, heel goed wetende dat hij, indien de medecontractant de termijn van betaling niet eerbiedigt, gevaar loopt zijn eigen verplichtingen niet te kunnen nakomen, wat zijn reputatie en zijn krediet gevoelig zou kunnen aantasten (4).

Bovendien brengen gerechtelijke vervolgingen voor hem gevoelige kosten mee (verplaatsingskosten, briefwisseling, samenstelling van het dossier, ereloon van zijn raadsman, in één woord, al de kosten die niet begrepen zijn in de gerechtelijke uitgaven en die gewoonlijk buitengerechtelijke kosten worden ge-

noemd), wat tot gevolg heeft, indien hij ze zelf betaalt, dat de som die hij tenslotte bekomt, gevoelig kleiner is dan het werkelijk bedrag van zijn schuldverordering (5).

Men ziet reeds dat dergelijk beding in zijn principe zeer gezond is en, wat meer is, absoluut noodzakelijk, in acht genomen de huidige vereisten van het handelsleven.

3. Rechtsleer en rechtspraak.

Zijn hieromtrent ten zeesrte verdeeld. Enkele jaren geleden echter hebben onze drie Hoven van Beroep de geldigheid van de clausele erkend.

Na, in een eerste arrest (6) aangenomen te hebben dat dergelijke bedingen strijdig waren met de openbare orde, is het Hof van Beroep te Brussel teruggekomen op zijn eigen rechtspraak in een arrest van 29 juni 1953 (7), zienswijze die bevestigd werd door het arrest van 5 december 1955 (8).

De Hoven van Luik (9) en Gent (10) hebben zich uitgesproken voor de geldigheid van de clausele.

De Rechtbanken van Koophandel hebben zich meestal naar de beslissingen van voormelde arresten geschikt (11). Uitzondering hierop vormt de Rechtbank van Koophandel te Brussel, waarvan de rechtspraak vaststaat in de zin van de ongeldigheid (12).

4. Voorwaarden van toepaselijkheid van het beding. Algemeenheden.

Zoals hiervoor vermeld, worden door de Hoven en Rechtbanken, die zich voor de toepassing van het beding hebben uitgesproken, verschillende voorwaarden vereist. Deze voorwaarden hebben tot doel de klant, aan dewelke de factuur wordt aangeboden, te beschermen.

Het is zeker niet zonder nut ze even te onderzoeken aangezien ze duidelijk aantonen dat het beding niet, zoals sommige rechtbanken beweren (13) een inbreuk

betekent op de waarborgen die door onze wetgeving aan de schuldenaar worden gegeven.

5. *Voorwaarden van toepasselijkheid van het beding. Kennis van het beding door de medecontractant.*

Het is evident dat het beding de schuldenaar niet zal binden indien het door hem niet gekend en aanvaard is geworden.

Nochtans staan we hier ongetwijfeld voor de «steen des aanstoots» die de verdeeldheid der rechtspraak in grote mate uitlegt (14).

Inderdaad: is het beding een bijzondere voorwaarde van het contract, die door partijen na grondig onderzoek en, eventueel, na grondige discussie werd aangenomen, komt het beding zodanig op de factuur voor dat de schuldenaar het moet hebben gekend, dan stelt zich geen probleem.

Meestal echter komt de clausule voor in kleine druk, op de rug van een factuur, die na het sluiten van het contract wordt ontvangen, onder de vele algemene voorwaarden. In vele gevallen staan we dus voor een zuiver toetredingscontract, waarvan bovendien nog niet vaststaat of het integraal door de tegenpartij werd aanvaard.

Dit heeft des te meer belang daar het beding niet, zoals die vele algemene voorwaarden, een gewone modaliteit van de levering of betaling uitmaakt, maar wel de substantie van de verbintenissen wijzigt en het bedrag der oorspronkelijke schuld gevoelig vermeerderd (15).

Welk is het criterium?

Een gedeelte der rechtspraak huldigt het principe dat, bij stilzwijgende aanvaarding, dergelijke clausules slechts kunnen binden in zover de aandacht van de medecontractant er, op speciale en uitdrukkelijke wijze, op getrokken werd (16).

Dergelijke formulering lijkt echter overdreven. Men kan beter zeggen dat, telkens wanneer het, in een concreet geval mocht bewezen zijn, dat de schuldenaar het beding niet heeft gekend en dat zijn onwetendheid niet onvergeeflijk blijkt, of wanneer bewezen is dat de schuldenaar, zoals de door het Hof te Luik gebruikte formule luidt: «l'avait souscrite par suite d'une équivoque», het beding ook niet toepasselijk zal zijn (17).

6. *Voorwaarden van toepasselijkheid van het beding. Schuld van de medecontractant.*

De bewoordingen van het beding dat hier wordt bestudeerd kunnen op twee manieren worden geïnterpreteerd.

Ze kunnen betekenen dat de schuldeiser alle gerechtelijke vervolgingen bedoelt, welke ook de reden mocht zijn die er hem toe verplicht de betwisting voor de rechtbanken te brengen. Maar ze kunnen ook slechts die vervolgingen bedoelen die noodzakelijk zijn om betaling der schuldvordering te bekomen, betaling die de schuldenaar, zonder dat er een ernstige reden in zijn hoofdte voorhanden is, weigert uit eigen wil te doen (18).

De praktijk toont duidelijk aan dat slechts de tweede mogelijkheid in aanmerking moet worden genomen: in alle gevallen die de rechtbanken oplossen in de zin van de toepasselijkheid van het beding, is er niet één enkel waarin de schuldenaar ernstige motieven kon doen gelden om aan het verzoek tot betaling van de schuldenaar niet te voldoen. Zekere beslissingen verklaren trouwens uitdrukkelijk dat de toepasselijkheid

van de clausule «aan zekere grenzen is gebonden» (19) of lichten de bedoeling der partijen nader toe (20).

De vergoeding is dus wel overeengekomen, niet als gevolg van het loutere feit der dagvaarding, doch omdat de schuldenaar er zijn schuldeiser *ten onrechte* toe genoopt heeft een geding in te stellen (21).

7. *Voorwaarden van toepasselijkheid van het beding. Schuld van de medecontractant. De rechter kent de schuldenaar termijnen van respijt toe.*

Ten einde de toepassing van de straf te kunnen eisen zal de schuldeiser allereerst zijn schuldenaar in gebreke moeten stellen (22), tenzij natuurlijk het strafbeding op dit punt van het gemeen recht zou afwijken.

Daarenboven zal de schuldenaar, volgens een bepaalde rechtspraak, geen schuldverhoging hoeven te betalen indien hij ongelukkig is en te goeder trouw, en termijnen van respijt vraagt en verdient. Erkent de rechter dat de schuldenaar in de voorwaarden verkeert om termijnen van respijt te genieten, dan impliceert dit dat de schuldeiser te haastig is geweest om zijn schuldenaar te dagvaarden en dat hij hetzelfde uitstel aan de schuldenaar vrijwillig en uit eigen beweging had dienen toe te staan (23). Kortom, de verhoging zou dan alleen toegepast worden, wanneer de vordering zodanig gegrond voorkomt dat de schuldenaar tegen de aanvraag geen gerechtvaardigd verweermiddel meer in te brengen heeft en dat hij zelfs geen uitstel verdient of er geen mag bekomen omdat hij zich in een der gevallen bevindt waar de rechter geen termijn mag toestaan.

Een juistere opvatting dienaangaande schijnt men te kunnen afleiden uit een vonnis van de rechtbank van koophandel te Brussel, d.d. 24 maart 1960 (24), die, in een grondig gemotiveerde beslissing tot de conclusie komt dat, indien een rechtsmacht meent aan de schuldenaar termijn van respijt te kunnen toestaan, dit geenszins betekent dat hij van het begaan van een contractuele fout wordt vrijgepleit en de overeengekomen verhoging dus niet hoeft te betalen. Terzake was een forfaitaire vergoeding overeengekomen *voor het geval de schuld niet op de vastgestelde termijn werd gekweten*. De rechtbank kent tegelijkertijd deze vergoeding en de termijnen van respijt toe!

Door analogie van motieven kan dergelijke redenering echter ook op de hier besproken clausule worden toegepast.

Een derde stelsel ten slotte wordt voorgestaan door het vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Luik, d.d. 12 november 1958 (25), volgens hetwelk de forfaitaire vergoeding moet worden toegepast indien de schuldenaar slechts termijnen vraagt nadat de inleidende dagvaarding hem werd betekend. Vroeg hij ze voordien, en zijn ze aanvaardbaar, dan moet de rechter de toepassing van het strafbeding weigeren.

Deze opvatting staat zeer dicht bij het door het beding nagestreefde doel. Het is inderdaad duidelijk dat de schuldenaar, door een oprecht aanbod van betaling, zelfs in termijnen, één der elementen van de schuld in zijn hoofdte, die het beding moet sanctionneren, doet wegvallen, te weten: er de schuldenaar toe *verplichten* in rechte te treden om betaling te bekomen.

In feite verschilt dit stelsel weinig van het vorige. Het is echter wel interessant te noteren dat het een objectieve maatstaf (het tijdstip der dagvaarding n.l.) aanwendt.

8. *Voorwaarden van toepasselijkheid van het beding. Toegelaten cumuleren van vergoedingen.*

Elk strafbeding is, wegens zijn forfaitair karakter, van uitzonderlijk recht, en dient, om die reden, beperkend te worden geïnterpreteerd. Het verhogingsbeding zal derhalve niet mogen uitgebreid worden tot de voorwerpen welke niet noodzakelijk in de verbintenis begrepen zijn (26).

Zo zal de verhoging op de intresten niet mogen toegepast worden wanneer het beding luidt dat de verhoging op het bedrag der factuur zal berekend worden, wat uitsluitend de hoofdsom beoogt (27).

Anderzijds zal de verhoging alleen toepasselijk zijn op het deel der schuld dat onbetaald is gebleven (28).

Luidens artikel 1229 Burgerlijk Wetboek mag de schuldeiser niet « tegelijk het nakomen van de verbintenis en de straf vorderen ». Deze wetsbepaling stelt een nieuwe beperking aan de draagwijdte van het verhogingsbeding.

9. *Argumenten die door de rechtspraak en de rechtsleer worden ingeroepen om de ongeldigverklaring van het beding te staven. Overzicht.*

Uit het onderzoek der verschillende beslissingen in negatieve zin blijkt dat de rechtbanken volgende beschouwingen in hoofdde inroepen :

- 1) Miskening van het recht van verdediging;
- 2) Tegenstrijdigheid met het artikel 130 van het Wetboek voor Burgerlijke Procedure;
- 3) Miskening van het recht van de schuldenaar uitsteltermijnen te vragen;
- 4) Aanzetting tot misbruik in hoofde van de schuldeiser.

10. *Argumenten die door de rechtspraak en de rechtsleer worden ingeroepen om de ongeldigverklaring van het beding te staven. Miskening van het recht van verdediging.*

Tekst :

« Attendu que la clause en question heurte ainsi » l'ordre public, en portant atteinte, par la menace » d'une charge très lourde pour l'acheteur, à une » liberté dont celui-ci, comme tout citoyen, doit jouir » sans réserve, à savoir la liberté de soumettre aux » tribunaux les objections qu'il s'estimerait fondé à » présenter, à titre de défense en vue de faire repous- » ser ou de ramener à leurs justes limites, les deman- » des qui lui sont adressées... » (29).

Argumentatie :

Het beding miskent het recht van de schuldenaar zijn rechten voor het gerecht vrij te verdedigen. De schuldenaar die het verhogingsbeding heeft aanvaard kan gegronde redenen hebben om aan elke aanvraag tot betaling te weerstaan. Het is voor hem een onaantastbaar recht dergelijke redenen te doen gelden. Nu zal het beding hem hiervan weerhouden, wegens de bedreiging die het inhoudt, en er hem eventueel toe aanzetten iets te presteren dat hij niet verschuldigd is (30).

Kritiek :

De fout die door de clause wordt gesanctionneerd is niet « het zich verdedigen » maar wel « het zich onrechtmatig verdedigen in rechte », en de bijslag is dus enkel een vorm van schadevergoeding wegens tergend en roekeloos verweer (31).

Veronderstelt men dat de schuldenaar feitelijk de

gevorderde som betaald heeft uit vrees voor de toepassing van het beding, wat nogal onwaarschijnlijk lijkt, dan zal de schuldeiser tegen hem ook geen vordering meer instellen en stelt zich het probleem van de toepasselijkheid van het beding niet meer.

Daarenboven bevat elk strafbeding een bedreiging, en zou elk strafbeding dus moeten nietig zijn als strijdig met de openbare orde; en nochtans betwijfelt niemand de geldigheid van het verhogingsbeding wanneer de verhoging eenvoudig voorzien is voor het geval de schuld niet op de gestelde termijn gekweten wordt. Enkel een onrechtmatige bedreiging zou tegen de openbare orde indruisen.

Trouwens, wie beloofd heeft een schade te herstellen (zoals : de gerechtskosten terug te betalen) welke hij door zijn fout zou veroorzaken, kan nadien niet volhouden dat zijn belofte voor hem een « bedreiging » is geworden, als de tijd deze belofte gestand te doen is aangebroken (32).

Overigens heeft de schuldenaar, zoals de Burgerlijke Rechtbank te Brugge laat opmerken (33), altijd de mogelijkheid zich voor de rechtbank te verdedigen, zonder de bepaalde boete te moeten betalen; het volstaat dat hij de schuld betaalt onder alle voorbehoud.

De omvang die de hierboven geciteerde rechtspraak aan het begrip « recht van verdediging » toeschrijft, komt overdreven voor. Het is inderdaad duidelijk dat het recht van verdediging allesbehalve absoluut is; het kan immers, zoals elk ander recht, op een schadelijke wijze worden uitgeoefend en dus aanleiding geven tot schadevergoeding, en de uitoefening ervan wordt door verscheidene beperkingen, zo wettelijke als conventionele, gehinderd (34).

In dit verband doet de Rechtbank van Koophandel te Luik zeer terecht opmerken :

« Il échet de ne pas perdre de vue qu'en l'espèce, le » débiteur ne s'engage nullement à ne pas se défendre » ou à limiter cette défense, même dans un cas bien » précis et limité, mais seulement à supporter des » dommages et intérêts forfaitairement fixés par la » convention qu'il a librement souscrite; que la clause » par laquelle les frais extrajudiciaires, forfaitaire- » ment évalués, sont mis à la charge du débiteur ou, » en d'autres termes, la pénalisation du débiteur, » même si celui-ci se trompe sur l'étendue de ses » droits », n'est pas plus contraire à l'ordre public que » l'article 130 du Code de procédure civile, qui met à » sa charge, même s'il commet la même appréciation » erronée de ses droits, les dépens du procès qu'il perd, » dépens qui ne sont plus que des indemnités précisées » par la loi et étrangères à l'ordre public » (35).

11. *Argumenten die door de rechtspraak en de rechtsleer worden ingeroepen om de ongeldigverklaring van het beding te staven. Tegenstrijdigheid met artikel 30 van het Wetboek van burgerlijke rechtspleging.*

Tekst :

« Attendu que cette clause est contraire à l'article » 130 du code de procédure civile, disposition d'ordre » public, interdisant de mettre à charge du perdant » d'autres dépens que le coût des actes de procédure » exigés et autorisés par la loi... » (36)

Argumentatie :

De clause druist in tegen het artikel 130 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging, bepaling die van openbare orde is en die de veroordeling tot de kosten souverain regelt (37).

Kritiek :

Deze bepaling schrijft eenvoudig voor dat de kosten ten laste van de verliezende partij worden gelegd.

Bovendien is dit voorschrift zeker niet van openbare orde. Weliswaar wordt aan deze wetsbepaling een imperatief karakter toegeschreven door een arrest van het Hof van Cassatie, d.d. 14 januari 1897, doch men verliese niet uit het oog dat de veroordeling tot de kosten ten tijde van dit arrest nog vaak als poenaliteit werd aangezien ⁽³⁸⁾.

Thans echter nemen de heersende rechtspraak en rechtsleer aan dat de veroordeling tot de kosten een loutere toepassing is van de aquiliaanse aansprakelijkheid ⁽³⁹⁾.

Zoals de tekst van een arrest van het Hof van Cassatie ⁽⁴⁰⁾ luidt, wordt er door het artikel 130 niet afgeweken van het artikel 1382 B.W. en spreken beide bepalingen nog minder elkaar tegen. Beide voorschriften sluiten elkaar niet uit en kunnen desgevallend samenlopen en elkaar aanvullen.

12. *Argumenten die door de rechtspraak en de rechtsleer worden ingeroepen om de ongeldigverklaring van het beding te staven. Miskenning van het recht van de schuldenaar uitstel te vragen.*

Tekst :

« Attendu que le débiteur malheureux et de bonne foi ou qui s'estimerait tel, s'il lui est impossible de se soustraire à l'obligation de payer un supplément de 20 % de sa dette, au cas de poursuites judiciaires, va se trouver en fait contraint de renoncer à solliciter les délais modérés qu'il pourrait obtenir » ⁽⁴¹⁾.

Argumentatie :

Het beding zal de schuldenaar ertoe brengen aan zijn recht uitstel te vragen, te verzaken ⁽⁴²⁾.

Kritiek :

Zoals hierboven vermeld kan de clause worden toegepast, zelfs indien de rechter termijnen van uitstel verleent, vermits deze laatste enkel op humanitaire beweegredenen gegrond zijn ⁽⁴³⁾.

13. *Argumentatie die door de rechtspraak en de rechtsleer worden ingeroepen om de ongeldigverklaring van het beding te staven. Aanzetting tot misbruik in hoofde van de schuldeiser.*

« ...qu'enfin, la stricte application de la clause litigieuse aboutirait à cette conséquence illicite et immorale que l'inobservation du contrat par le débiteur de l'obligation, forçant le créancier à procéder contre lui, serait beaucoup plus profitable à ce créancier que l'observation de la convention, puisqu'elle lui assurerait un gain de 25 % supérieur à la somme réellement due » ⁽⁴⁴⁾.

Argumentatie :

Het beding is strijdig met de openbare orde omdat het bij de schuldeiser een belang zou doen ontstaan tot niet nakoming van de verbintenis door de schuldenaar. Het zal aldus de schuldeiser tot misbruiken brengen: het zet hem aan tot spoedig procederen, terwijl het zijn werkelijk doel: de schuldenaar tot spoedige betaling aanzetten, voorbijstreeft ⁽⁴⁵⁾.

Kritiek :

Dan is geen enkel straffeding geldig van zodra het

voor de schuldeiser voordelig kan zijn. Het straffeding moet juist voor de schuldeiser voordelig zijn. Anders zou het voor de schuldenaar in de meeste gevallen niet nadelig zijn, wat nochtans absoluut noodzakelijk is om hem aan te zetten tot stipte nakoming van de hoofdverbintenis.

Er bestaat evenmin reden toe het beding ongeldig te verklaren omdat het voordelen biedt aan de schuldeiser en hem aldus tot misbruiken zal aanzetten. Dezelfde mogelijkheid van misbruik bestaat inderdaad in bijna alle rechtsverhoudingen, zelfs in de meest nuttige op sociaal en economisch gebied. Bovendien kan men onmogelijk ontkennen dat de gevraagde bijslag werkelijk door de buitengerechtigde kosten zal worden opgeslorpt, zodat de schuldeiser ten slotte zelden of nooit meer dan de hoofdsom in handen zal krijgen ⁽⁴⁶⁾.

14. *Argumenten die door de rechtspraak en de rechtsleer worden ingeroepen om de ongeldigverklaring van het beding te staven. Bijkomende argumenten.*

Argumentatie :

1. De toepasselijkheid van de clause zou er de schuldenaar toe kunnen brengen gelden te bekomen « par des procédés qui lui seraient préjudiciables » (aan een overdreven rentevoet bijvoorbeeld), om op tijd te kunnen betalen ⁽⁴⁷⁾.

2. Het bedrag der forfaitaire vergoeding beaantwoordt niet aan de door de schuldeiser werkelijk geleden schade en druist dus in tegen het principe der goede trouw die aan de basis der verbintenissen ligt ⁽⁴⁸⁾.

3. De clause ontnemt de rechtbanken het recht de schade door de schuldeiser geleden te beoordelen.

Kritiek :

Men schijnt te vergeten wat juist het voorwerp van dergelijke clauses is, nl. de forfaitaire vaststelling van het bedrag der schadevergoeding en de onttrekking van dit bedrag aan de beoordeling der rechtbanken. Dit wordt volmaakt geoorloofd geacht voor andere types van straffedingen, doch, wat betreft het verhogingsbeding ingeval van gerechtelijke vervolgingen, als strijdig met de openbare orde verworpen. Men vraagt zich af waarom.

Bovendien hangt de geldigheid van een verbintenis niet af van de moeilijkheid waarin zich één der partijen bevindt ze te presteren ⁽⁴⁹⁾.

15. Besluit.

In de gewone straffedingen kan de schuldeiser ofwel de nakoming der schuldvordering ofwel de straf eisen. Integendeel, voor wat betreft het verhogingsbeding ingeval van gerechtelijke vervolgingen, is het niet de hoofdschuld die de eis wettigt, maar het feit zelf dat de schuldenaar is moeten gedagvaard worden, zodat, eens de eis is ingesteld, de schuldeiser de schuldenaar de keus tussen die twee mogelijkheden (vrijwillige betaling - forfaitair vastgestelde vergoeding) niet meer kan aanbieden. Slechts één enkele mogelijkheid blijft hem over: de toepassing vragen van de straf voorzien door de clause.

Nochtans moet de rechter dan nog nagaan of aan de voorwaarden van deze mogelijkheid (zie supra) voldaan is. Het verweer zou aldus niet volledig ongemotiveerd zijn (en de eis dus niet volledig gemotiveerd) indien de schuldeiser aan de schuldenaar,

redelijk gesproken, termijnen had kunnen toestaan (50).

De clause is echter volmaakt geldig en geenszins strijdig met de openbare orde.

Practisch gezien is de vijandige houding van de rechtbanken dikwijls uit te leggen door de bewoordingen zelf van de clause, die schijnen aan te tonen dat het de bedoeling van de schuldeiser is de schuldenaar te verplichten aan elke gerechtelijke betwisting te verzaken.

Een, onzes inziens, volmaakte formulering, wordt voorgesteld door J. Custers in een noot onder Beroep Brussel, 5 december 1955 (51), waarin duidelijk de fout en het voorwerp der vergoeding worden bepaald, en waarvan de bewoordingen de volgende zijn:

« Si le montant de la présente facture n'est pas payé à l'échéance et si nous nous trouvons obligés, afin d'en assurer le recouvrement, d'intenter des poursuites judiciaires, le montant qui restera dû à la date de l'exploit introductif d'instance sera majoré de X % à titre d'indemnité forfaitaire pour frais extra-judiciaires ».

Niettemin is het door de handelaars nagestreefde doel volledig gerechtvaardigd en kan men hen moeilijk ten laste leggen dat zij hun schuldenaars tot de eerbiediging van een overeenkomst trachten te dwingen.

Men vraagt zich trouwens af in hoeverre de weigering van sommige rechtsmachten het beding toe te passen, op zichzelf genomen, geen schending inhoudt van enkele der meest fundamentele teksten van ons Burgerlijk Wetboek (de artikelen 1134, 1152, 1226 nl.) en van de grondgedachten ervan, te weten: het principe der wilsautonomie en dat van de dwingende kracht der overeenkomsten.

Indien een rechtsmacht weigert een vrijwillig overeengekomen vergoeding te doen uitbetalen stelt ze immers een impliciete beperking aan het recht der partijen inzake schadevergoeding van het gemeenrecht af te wijken en namelijk de gevallen te voorzien waarin deze schadevergoeding zal verschuldigd zijn (52).

René BUTZLER,

Advokaat bij het Hof van Beroep te Brussel.

(1) Zie o.a. Koophandel Brussel, 16 januari 1947 (J.C.B. 1947, 131 + noot), 17 oktober 1949 (J.C.B. 1950, 220 + noot), 17 februari 1953 (J.C.B. 1953, 58 en Rev. Banq., 729 + opm. *De Beus*); Koophandel Gent, 24 oktober 1950 (R.W. 1950-51, kol. 1472); Koophandel Luik, 9 juli 1948 (Jur. Liège 1948-1949, 12) en 20 januari 1959 (Jur. Liège 1958-1959, 174); *T. Kint*: « De la validité des clauses pénales insérées dans les conditions de vente » (in: Rev. Faill. 1952-1953, 49 e.v.); *Fredericq*: « Une clause pénale discutée » (in J.C.B. 1956, 65 e.v.).

(2) Zie o.a. Koophandel Gent, 1 oktober 1938 (R.W. 1938-39, kol. 820); Koophandel Sint-Niklaas, 19 december 1950 (R.W. 1950-51, kol. 963); Koophandel Luik, 12 november 1958 (Jur. Liège 1958-59, 94) en 27 mei 1959 (Jur. Liège 1959-60, 97) en de referenties geciteerd onder (7), (8) en (9): *Cloquet*: « Factuur » in A.P.R.V., II, speciaal nrs. 299 tot 307; Van dezelfde auteur: « Over het beding waarbij de schuld verhoogd wordt indien de schuldenaar niet vrijwillig betaalt » (in R.W. 1951-52, kol. 241 e.v. en 629 e.v.), « La clause pénale destinée à indemniser le créancier des frais extrajudiciaires de recouvrement » (in Rev. Banq. 1955, 418 e.v.), « La clause pénale dans les contrats commerciaux » (in Bull. Comm. belge, nr. 10 van 25 oktober 1951, 59 e.v.).

(3) Men denke in dit verband aan de wet van 9 juli 1957 tot regeling van de verkoop op afbetaling en van zijn financiering.

(4) *Cloquet* in R.W. 1951-52, kol. 241.

(5) *Cloquet* in Rev. Banq. 1955, 418.

(6) 8 mei 1952 (J.T. 1954, 10).

(7) J.T. 1954, 226.

(8) R.C.J.B. 1956 met noot van J. Custers; J.C.B. + opm. *R. De Beus*.

(9) Ook de rechtspraak van het Hof van Beroep te Luik was aan wijzigingen onderhevig. Na in zijn arrest van 8 dec. 1953 (J.T. 1954, 726) de geldigheid van het beding te hebben aanvaard, verwierp het Hof de toepassing ervan in een arrest van 6 maart 1957 (Jur. Liège, 1956-57, noot M.H.). Andermaal en wel door zijn arrest van 16 maart 1960 (Jur. Liège 1959-60, 249) besloot het Hof tot de geldigheid.

In verband met deze laatste beslissing legt M.H. in de erbij voorkomende noot, er zeer terecht de nadruk op dat de schuldeiser de voorziene forfaitaire schadevergoeding voor het Hof tot de helft had teruggebracht. Men vraagt zich af welke de beslissing van het Hof zou geweest zijn indien hij het, bij de overeenkomst voorziene bedrag (20 % van de hoofdsom) had gehandhaafd.

(10) 7 juli 1954 (J.T. 1955, 93).

(11) Zie de referenties sub (2).

(12) Zie de hierboven aangehaalde beslissingen van de Rechtbank van Koophandel te Brussel, alsmede deze vermeld in R.C.J.B. 1961, 79.

(13) *Ibidem*.

(14) Een strenge controle is nodig vermits dergelijke clause van uitzonderlijk recht is.

(15) *Cloquet* in R.W. 1951-52, kol. 241.

(16) *Khuyskens*: « De factuur als bewijsmiddel » (in Rechtskr. Tijdschr. 1928).

(17) Koophandel Luik, 8 december 1959 (Jur. Liège 1959-60, 270). *Cloquet*, op. et loc. cit. sub (15); *J. Limpens* en *J. Van Damme* in R.C.J.B. 1961, 79.

(18) *De Page*, Traité III, nrs. 117 en 119; *Planio & Ripert*, Traité pratique, VII, nr. 867; *Custers*, op. et loc. cit.

(19) Beroep Brussel, 24 juni 1953 (J.T. 1954, 226).

(20) Koophandel Luik, 21 april 1956 (Jur. Liège 1955-56, 245 + noot M.H.).

(21) *Custers*, op. et loc. cit.; een zeer concrete toepassing van deze regel maakt het vonnis van Sint-Niklaas, d.d. 5 augustus 1953, uit (R.W. 1959-60, kol. 847).

(22) Cass. 20 mei 1948 (Pas. 1948, I, 324).

(23) *Cloquet* in R.W., loc. cit.; Koophandel Luik, 12 nov. 1958 (Jur. Liège, 1958-59, 94); Brugge, 23 mei 1957 (R.W. 1957-58, kol. 1258); Luik, 20 januari 1959 (Jur. Liège 1958-59, 174).

(24) J.C.B. 1960, 141.

(25) Jur. Liège 1958-59, 94.

(26) *J. Limpens* en *J. Van Damme*, op. et loc. cit.

(27) *Cloquet* in R.W., loc. cit.

(28) Artikel 1231 B.W.

(29) J.C.B. 1947, 131.

(30) Koophandel Brussel, 27 oktober 1948 (J.C.B. 1949, 33 en J.T. 1948, 594), 17 oktober 1949 (J.C.B. 1950, 220 + noot), 26 augustus 1957 (J.C.B. 1957, 154 + noot) en 10 juni 1958 (J.T. 1959, 297); Koophandel Luik, 19 december 1956 (Jur. Liège 1956-57, 180 + noot); Burg. Luik, 27 mei 1959, (Jur. Liège — summ. — 1959-60, 236).

(31) R.P.D.B. V° Responsabilité, nrs. 1442 e.v.; Charleroi, 14 juli 1949 (J.T. 1950, 139); Beroep Brussel, 5 december 1955 (J.C.B. 181).

(32) *Cloquet* in R.W., loc. cit.

(33) Geciteerd door *Cloquet* in « Factuur » (A.P.R.V., loc. cit.).

(34) R.P.D.B. V° Droit de défense, nrs. 14, 19, 22, 26, 31, enz....

(35) 7 mei 1960 (Jur. Liège 1960-61, 3).

(36) Jur. Liège 1948-49, 14.

(37) Zie eveneens Koophandel Antwerpen, 22 mei 1951 (R.W. 1951-52, 422) en 1 juni 1955 (R.W. 1955-56, 550).

(38) Pas. 1897, I, 61.

(39) Cass. 15 mei 1941 (Pas. 1941, I, 193) en 6 maart 1947 (J.C.B. 1947, 303); Koophandel Luik, 21 april 1956 (Jur. Liège 1955-56, 245 + noot).

(40) Men leze de tekst, niet het summarium.

(41) J.C.B. 1947, 131.

(42) Beroep Brussel, 8 mei 1952 (J.T. 1954, 10); Koophandel Brussel, 16 januari 1947 (J.C.B. 1947, 131) en 27 okt. 1948 (J.C.B. 1949, 33); Burg. Marche 19 januari 1957 (Jur. Liège 1956-57, 172 + noot); Vrederecht Gent, 12 februari 1954 (R.W. 1954-55, 770); *Fredericq* in J.C.B., loc. cit.; *T. Kint*, op. et loc. cit.

(43) Zie supra en Koophandel Oostende, 12 april 1956 (R.W. 1956-57, 679); Vrederecht La Roche en Ardenne, 2 februari 1954 (J.J.P. 1954, 231).

(44) Jur. Liège 1948-49, 14.

(45) In dezelfde zin: Koophandel Gent, 24 oktober 1950 (R.W. 1950-51, 1472).

(46) *Cloquet* in R.W., loc. cit.

(47) Koophandel Brussel, 16 januari 1947 (J.C.B. 1947, 131); Koophandel Gent 24 oktober 1950 (R.W. 1950-51, 1472).

(48) Koophandel Antwerpen, 3 maart 1955 (R.W. 1954-55, kol. 1353) en 1 juni 1955 (R.W. 1955-56, 550); *Fredericq*, op. et loc. cit.

(49) *J. Custers* in R.C.J.B., loc. cit.

(50) Zie het Nr. 6 van de tekst.

(51) R.C.J.B., op. et loc. cit.

(52) Koophandel Luik, 7 mei 1960 (Jur. Liège 1960-61, 3); cfr. Cass. 6 maart 1947 (Pas. 1947, I, 102).

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 19 mei 1961.

Voorzitter : M. Vandermersch.

Raadsheer-verslaggever : M. Delahaye.

Procureur-generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Advocaten : Mrs. Van Rijn en De Bruyn.

1. Bewijs. — Niet-toepasselijkheid van art. 1341 B.W. bij de bewijsslevering, dat een wetsbepaling van openbare orde ontdoken werd.
2. Simulatie. — Gesimuleerde overeenkomst tot ontduiking van een wetsbepaling van openbare orde. — Toelaatbaarheid van het bewijs van de simulatie.

1. *Art. 1341 B.W. is niet toepasselijk op het bewijsmiddel dat wordt aangewend om de ontduiking van een wetsbepaling van openbare orde te bewijzen.*

2. *Wanneer de door partijen gepleegde simulatie tot ontduiking van een wetsbepaling van openbare orde strekt, kan krachtens de art. 1131 en 1133 B.W. geen van de partijen de uitvoering van de gesimuleerde overeenkomst vorderen. Ieder van de contractanten mag zich tegen de tegen hem door de medecontractant gevorderde uitvoering verzetten en is derhalve onvankelijk om de ontduiking van de wet te bewijzen.*

De rechtspreuk « nemo turpitudinem suam allegans auditur » kan een dergelijk verzoek om bewijsslevering niet in de weg staan.

Van Looy t./ Verdickt.

Gelet op het bestreden vonnis, op 5 mei 1959 in laatste aanleg gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 6, 1131, 1133, 1341, 1353 van het Burgerlijk Wetboek, 97 van de Grondwet, 1, 3 en 4 van de besluitwet van 6 oktober 1944 betreffende de biljetten van de Nationale Bank van België alsmede de gelddeposito's in landsmunt,

doordat het bestreden vonnis eiser veroordeelt om aan verweerster de som van 18.600 fr. te betalen om reden dat «de niet-ontvankelijkheid van de eis door verweerster (hier eiser) ingeroepen wordt omdat, volgens verweerster de eis op een onwettige oorzaak zou steunen, doch dat hij de toepasselijkheid terzake van de artikelen 1131 en 1133 van het Burgerlijk Wetboek niet voldoende bewijst; dat de eis dus onvankelijk is; dat integendeel, luidens de rechtsregel « nemo turpitudinem suam allegans auditur », het gevraagde getuigenverhoor nopens voormelde onwettige oorzaak niet mag toegelaten worden, daar hij zelf voorhoudt aan die onwettige oorzaak deelgenomen te hebben; dat daarenboven luidens artikel 1341 van het Burgerlijk Wetboek, er geen tegenbewijs door getuigen toegelaten wordt tegen het ontvangstbewijs van een som van 23.200 fr. door verweerster aan aanlegster (hier verweerster) op onbepaalde datum overhandigd»;

dan wanneer 1) eiser in uitdrukkelijke bewoordingen staande hield dat de door verweerster ingestelde vordering wegens ongeoorloofde oorzaak nietig was, om reden dat zij tegen de openbare orde indruiste daar de kwestieuze gelden aan eiser door verweerster toevertrouwd waren om bij onderschuiving van naam door

hem gedeponereerd te worden, hetgeen door de munt-saneringsvoorschriften verboden was (artikelen 6, 1131, 1133 van het Burgerlijk Wetboek, 1, 3, 4 van de besluitwet van 6 oktober 1944),

2) eiser dienaangaande in zijn aanvullende conclusies vroeg tot het bewijs door alle middelen van recht, getuigen inbegrepen, toegelaten te worden :

a) dat aanlegster (hier verweerster) einde oktober 1944 aan verweerster vroeg een zeker bedrag in oude Belgische bankbiljetten op zijn naam aan te geven, welke aanlegster hem dan met het oog op de omruiling voor haar rekening zou hebben ter hand gesteld,

b) dat aanlegster te dier gelegenheid bekende dat zij, daar zij als werkloze regelmatig steun had genoten, bevreesd was deze biljetten zelf aan te geven;

c) dat aanlegster, toen verweerster dit voorstel aannam, hem voor 23.200 fr. oude biljetten heeft overhandigd, die gedeponereerd werden, (artikelen 1341 en 1353 van het Burgerlijk Wetboek),

3) eiser gerechtigd was deze bewijvoering, die ertoe strekt aan te tonen dat de verbintenis waarvan de uitvoering door verweerster gevraagd werd als indruisend tegen de openbare orde nietig was, ook, tegen een geschreven akte in, te leveren, en dat de regel « nemo auditur suam propriam turpitudinem allegans » wel kan ingeroepen worden om de uitvoering of de gevolgen van een ongeoorloofde verbintenis te beletten, maar niet om het bewijs van de ongeoorloofdheid van een verbintenis te beletten (artikelen 6, 1131, 1133, 1341 en 1353 van het Burgerlijk Wetboek samen), zodat het bestreden vonnis de in het middel aangeduide wetsbepalingen geschonden heeft :

Overwegende dat uit de stukken waarop het Hof acht vermag te slaan blijkt dat verweerster aanlegger gedagvaard heeft tot betaling van een som van 18.600 frank, zijnde het saldo van een som van 23.200 frank, welke zij, naar zij beweerde, aan aanlegger geleend had, zoals in een door aanlegger tot de niet-ontvankelijkheid van die vordering geconcludeerd heeft, daar de door verweerster aangevoerde lening een in gemeen overleg door partijen gesimuleerd contract tot ontduiking van de wetgeving betreffende de muntsanering uitmaakte, en dat hij subsidiair gevraagd heeft toegelaten te worden tot het bewijs van de ongeoorloofde oorzaak van het aangevoerd contract door alle bewijsmiddelen, zelfs door getuigen en bij gebrek aan begin van schriftelijk bewijs;

In zover het middel gericht is tegen de beslissing volgens welke artikel 1341 van het Burgerlijk Wetboek niet toelaat tegen het door aanlegger aan verweerster afgeleverd ontvangstbewijs van de som van 23.200 fr. bewijs te leveren;

Overwegende dat evengemeld artikel 1341 niet toepasselijk is op het bewijsmiddel dat wordt aangewend om de ontduiking van een wetsbepaling van openbare orde te bewijzen;

In zover het middel gericht is tegen de beslissing waarbij verklaard wordt dat het verzoek om een getuigenverhoor niet onvankelijk is « luidens de rechtsregel » « nemo turpitudinem suam allegans auditur », vermits aanlegger erkens heeft aan de ongeoorloofde oorzaak van de overeenkomst deelachtig te zijn geweest :

Overwegende dat, wanneer de door partijen overgelegde simulatie tot ontduiking van een wetsbepaling van openbare orde strekt, geen van de partijen, krachtens de artikelen 1131 en 1133 van het Burgerlijk Wet-

boek, de uitvoering van de gesimuleerde overeenkomst kan vorderen; dat daaruit volgt, dat, in dergelijk geval, elkeen van de contractanten zich tegen de tegen door de medecontractant gevorderde uitvoering mag verzetten, en bijgevolg ontvankelijk is om de ontduiking van de wet te bewijzen;

Dat de door het vonnis ingeroepen rechtsspraak dergelijk verzoek om bewijsoverlevering niet in de weg kan staan;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen,

Verbreekt het bestreden vonnis;

Beveelt dat melding van dit arrest zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerster in de kosten;

Verwijst de zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Mechelen.

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 24 april 1961.

Voorzitter : M. Bayot, waarnemend voorzitter.

Raadsheer-verslaggever : M. Naulaerts.

Advokata-generaal : M. Dumon.

Advokaat : Mr. Van Rijn.

1. **Strafvordering. — Voorziening in cassatie. — Burgerlijke partij. — Uitwerking op publieke vordering. — Vrijspraak. — Niet ontvankelijkheid van voorziening van burgerlijke partij.**
 2. **Vervoer. — Ongeoorloofd vervoer van personen. — Misdrijf. — Vaststelling. — Processen-verbaal. — Geen mededeling van afschrift aan verdachte binnen 3 dagen. — Bewijskracht.**
 3. **Vervoer. — Ongeoorloofd vervoer van personen. — Misdrijf. — Vaststelling. — Proces-verbaal. — Geen mededeling van afschrift aan verdachte binnen 3 dagen. — Geen schending van de rechten der verdediging.**
1. *De voorziening in cassatie van de burgerlijke partij tegen de beslissing waarbij de verdachte wordt vrijgesproken en de als burgerlijk verantwoordelijk opgeroepen partij buiten zake wordt gesteld is niet ontvankelijk.*
 2. *Alhoewel luidens art. 31 der Besluitwet van 30 dec. 1946 en art. 2 en 9 van het Besluit van de Regent van 31 maart 1947, de processen-verbaal opgesteld door de ambtenaren en beambten, bevoegd om de inbreuken op die besluitwet en haar uitvoeringsbesluiten vast te stellen, slechts bewijskracht tot bewijs van het tegendeel hebben in zoverre een afschrift ervan aan de overtreders gestuurd wordt binnen de 3 dagen na vaststelling van die inbreuken, volgt hieruit niet dat bij afwezigheid van mededeling van een afschrift, die processen-verbaal niet de minste bewijskracht zouden hebben en niet zouden kunnen gelden als inlichting, omtrent de bewijskracht waarvan de rechter over de feiten soeverein oordeelt.*
 3. *De rechten van de verdediging worden niet geschon- den door het enkel feit dat het afschrift van het proces-verbaal, waardoor een inbreuk op de wetgeving, inzake van het bezoldigd vervoer van personen door middel van automobielen, wordt vastgesteld, niet binnen de voorgeschreven termijn aan de overtreder wordt overgemaakt.*

N.M.B.S. t./ De Keyser W. en P.V.B.A. De Keyser.

Gelet op het bestreden vonnis, op 11 oktober 1960, in hoger beroep, door de Correctionele Rechtbank te Turnhout gewezen;

I. In zover de voorziening gericht is tegen de beslissing over de publieke vordering;

Overwegende dat aanlegster, burgerlijke partij, niet vermag zich te voorzien tegen de beslissing waarbij verweerder werd vrijgesproken en de als burgerlijke partij opgeroepen partij de zaak werd gesteld, beiden zonder kosten;

Overwegende anderdeels dat aanlegster niet werd veroordeeld tot de kosten jegens de publieke partij;

II. In zover de voorziening gericht is tegen de beslissing over de burgerlijke vordering;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 31 van de besluitwet dd. 30 december 1946 houdende herziening en coördinatie van de wetgeving betreffende het bezoldigd vervoer van personen door middel van automobielen, 1, 2, 4, 8, 9 van het besluit van de Regent dd. 31 maart 1947 betreffende het politie-reglement voor de exploitatie van de openbare autobusdiensten, de bijzondere autobusdiensten en de autocar-diensten, 154, 189 van het Wetboek van straffordering, 3, 1319, 1320, 1322, 1382, 1383 van het burgerlijk wetboek, 3, 4 van de wet d.d. 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het wetboek van rechtspleging in strafzaken, 97 en 129 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis, na De Keyser te hebben vrijgesproken van de te zijnen laste gelegde betichtingen en de vennootschap « Reisagentschap De Keyser » buiten zaak te hebben gesteld, de rechtbank onbevoegd heeft verklaard om kennis te nemen van de burgerlijke vordering van de eiseres in verbreking, om de redenen dat het proces-verbaal n° 95 dd. 14 november 1958 van het Hoog Comité van Toezicht, waarop de vervolgingen gesteund zijn, van alle bewijskracht ontbloomt is, omdat het noch aan de overtreder noch aan het Openbaar Ministerie werd overgemaakt binnen de drie dagen van de vaststelling van de overtredingen welke er het voorwerp van waren, dat er geen ander bewijs ten laste van de betichte bestaat en dat het te laat overmaken van gezegd proces-verbaal hem onbetwistbaar nadelig is geweest, vermits kan worden aangenomen dat, indien hij het proces-verbaal had ontvangen binnen de drie dagen van het plegen van de eerste van de ten zijnen laste gelegde overtredingen, de betichte de volgende overtredingen niet zou begaan hebben,

dan wanneer : 1°) zoals het bestreden vonnis het vaststelt, de termijn van drie dagen voorzien voor het zenden aan de betichte, van het proces-verbaal van het Hoog Comité van Toezicht niet op straf van nietigheid voorgeschreven was en daaruit volgt dat de niet-naleving er van op zich zelf de regelmatigheid en de bewijskracht van gezegd proces-verbaal niet kon aantasten (schending, inzonderheid van artikelen 31 van de besluitwet dd. 30 december 1946, 1, 2, 4, 8, 9 van het besluit van de Regent dd. 31 maart 1947, 154, 189 van het wetboek van straffordering, en 97 van de Grondwet);

2°) moest men zelfs aannemen dat, indien hij dergelijk proces-verbaal had ontvangen binnen de drie dagen van het plegen van het eerste van de te zijnen laste gelegde overtredingen, de betichte de volgende niet meer zou begaan hebben, dan nog daaruit geenszins zou volgen dat het te laat overmaken van gezegd proces-verbaal de betichte belet heeft zich tegen de hem verweten inbreuken te verdedigen, dat die laattijdige

overmaking de rechten der verdediging dus niet geschonden heeft, dat die omstandigheid de rechters in beroep niet toeliet met dat proces-verbaal geenszins rekening te houden en niet bij machte is de vrijspraak van betichte wettelijk te motiveren, daar de wet haar eerbiediging door de burgers afdwingt nadat ze in de wettelijke vormen is bekend gemaakt geworden (schending van artikel 3 van het burgerlijke wetboek, 97 en 129 van de Grondwet);

3°) de aan de betichte verweten inbreuken, zoals de rechters in beroep het aannemen, mochten bewezen worden door alle rechtsmiddelen, dus ook door de bekentenis van de betichte,

dan wanneer, in alle geval, het proces-verbaal van het Hoog Comité van Toezicht als eenvoudige inlichting gold en het kon aangevuld worden door de bekentenis van de betichte,

dan wanneer in onderhavig geval dergelijke bekentenis bestond, vastgesteld door het proces-verbaal dd. 21 november 1958 (stuk 67/11 van het dossier 1), door dus te beslissen dat er buiten het proces-verbaal n° 95 dd. 14 november 1958, geen ander bewijs ten laste van de betichte bestond, hebben de rechters in beroep de aan het proces-verbaal dd. 21 november 1958 verschuldigd geloof geschonden, hebben zij ook de bewijskracht miskend van de bekentenis welke erin was vastgesteld alsook de wettelijke regelen betreffende het bewijs van de inbreuken (schending van al de in het middel aangeduide wetsbepalingen) :

Over het eerste en het derde onderdeel samen :

Overwegende dat, luidens artikelen 31 van de besluitwet van 30 december 1946, houdende herziening en coördinatie van de wetgeving betreffende het bezoldigd vervoer van personen door middel van automobielen, 2 en 9 van het besluit van de Regent van 31 maart 1947, betreffende het politiereglement voor de exploitatie van de openbare autobusdiensten, de bijzondere autobusdiensten en de autocardiensten, de ambtenaren en beambten, door de Koning aangesteld om over de uitvoering van bedoelde besluitwet te waken, bevoegd zijn om de misdrijven tegen die besluitwet en de besluiten, die voor de uitvoering er van nodig zijn, vast te stellen door processen-verbaal, die volledig bewijs opleveren « zolang het tegendeel niet bewezen is »;

Overwegende dat, luidens dezelfde beschikkingen, bedoelde bewijskracht aan die processen-verbaal slechts kleeft, voor zover een afschrift er van aan de overtredders gestuurd wordt binnen de drie dagen na de vaststelling van de misdrijven;

Overwegende evenwel dat hieruit niet volgt dat, bij gebrek aan overmaking van een afschrift, de processen-verbaal van alle bewijskracht ontbloeit zijn en niet als inlichting kunnen gelden, waarvan de rechter soeverein, in feite, de bewijskracht zal beoordelen;

Overwegende dat de rechter over de grond, ten deze, elke bewijskracht ontkent aan een proces-verbaal, waarvan het afschrift niet binnen de voorgeschreven termijn aan de overtreder werd overgemaakt, en zelfs beslist dat hij hiermede geen rekening mag houden :

dat inimers, na vastgesteld te hebben « dat het nalaten dezer mededeling of de laattijdige uitvoering er van iedere bewijskracht aan het proces-verbaal ontnemt », de rechter de beklaagde vrijspreekt om reden dat, buiten dit proces-verbaal, « geen enkel ander bewijs ten laste van betichte door het openbaar ministerie werd voorgebracht noch aangeboden »;

Over het tweede onderdeel :

Overwegende dat de rechten van de verdediging niet werden geschonden door het enkel feit dat het afschrift van het proces-verbaal, waarbij een overtreding op de wetgeving betreffende de exploitatie van autocardiensten werd vastgesteld, binnen de voorgeschreven termijn aan de beklaagde niet werd overgemaakt;

Overwegende anderdeels dat de considerans van het vonnis « dat er aangenomen kan worden dat, zo bij vaststelling van de eerste overtreding het proces-verbaal tijdig aan betichte ware medegedeeld geweest, hij de volgende overtredingen niet zou gepleegd hebben », geen betrekking heeft op de rechten van de verdediging;

Overwegende dat het vonnis alzo de in het middel aangehaalde wetsbepalingen heeft geschonden, weshalve het middel gegrond is;

Om die redenen,

Verbreekt het bestreden vonnis, behoudens in zover het, uitspraak doende over de publieke vordering, betichte De Keyser vrijgesproken heeft van de onder de telastlegging B vermelde feiten en het burgerlijk verantwoordelijk opgeroepen P.V.B.A. Reisagentschap De Keyser buiten de zaak heeft gesteld, beiden zonder kosten;

Beveelt dat melding van onderhavig arrest zal gemaakt worden op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerders tot de kosten;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de Civiele Rechtbank te Mechelen, zetelende in h. beroep.

RAAD VAN STATE

6e Kamer. — 8 november 1961.

Voorzitter : M. Vauthier.

Raadsheren : M.M. Declaire en Coyette.

Substituut-auditeur-generaal : M. Hoeffler.

Advocaten : Mrs. Mottard, Fincœur en Philippart.

Algemeen rooiplan en plan van strooksgewijze onteigening. — Overdracht van bevoegdheid tot onteigening. — In achtname van grondwets- en wetsbepalingen.

De overdracht van bevoegdheid tot onteigening ten algemene nutte, door de gemeenteraad verleend aan een vennootschap ten einde het algemeen voorplan te verwezenlijken, dient getoetst te worden aan de grondwets- en wetsbepalingen die dergelijke overdracht niet toestaan.

Lissoir t./ 1. De stad Luik, 2. de N.V. « Centrale immobilière nationale »; Geenen t./ de stad Luik, tussenkomende partij N.V. « Centrale immobilière nationale »; De stad Luik t./ de Belgische Staat (Minister van Binnenlandse Zaken en van het Openbaar Ambt), tussenkomende partijen Lissoir en de N.V. « Centrale immobilière nationale ».

Arrest nr 8921.

Gezien het op 12 oktober 1959 ingediende verzoekschrift, waarbij René Lissoir de nietigverklaring vor-

dert van : a) de beslissing van de gemeenteraad van Luik van 7 juli 1958 houdende goedkeuring van een overeenkomst tussen de stad Luik en de naamloze vennootschap « Centrale immobilière nationale », krachtens welke de stad Luik aan deze vennootschap de bevoegdheid afstaat om ten algemenen nutte een aan verzoeker toebehorend gebouw, gelegen rue de l'Official en place de la République française te onteigenen met het oog op de uitvoering van het plan tot verbreding van de rue de l'Official, goedgekeurd bij koninklijk besluit van 3 juni 1953 ; b) de beslissing van de gemeenteraad van Luik van 6 april 1959, die het college van burgemeester en schepenen machtigt om in rechte op te treden samen met de naamloze vennootschap « Centrale immobilière nationale », voor de uitvoering van de hiervoren bedoelde onteigening ;

Overwegende dat een koninklijk besluit van 3 juni 1953 de beslissingen van 16 april en 18 juli 1951 van de gemeenteraad van Luik, tot aanneming van een algemeen rooiplan en een plan van strooksgewijze onteigening met het oog op verbreding van de rue de l'Official, heeft goedgekeurd ; dat de gemeenteraad bij beslissing van 7 juli 1958 ingestemd heeft met de ontwerp-overeenkomst tussen de stad Luik en de naamloze vennootschap « Centrale immobilière nationale » (C.I.N.), krachtens welke deze vennootschap zich verbindt uitsluitend op haar kosten hetzij door aankoop in der minne, hetzij bij wege van onteigening ten algemenen nutte, het gedeelte van het rooiplan en van het plan van strooksgewijze onteigening, goedgekeurd bij het koninklijk besluit van 3 juni 1955, uit te voeren ; dat uit artikel 2 van het ontwerp blijkt, dat de stad Luik aan de vennootschap C.I.N. de bevoegdheid overdraagt tot het onteigenen van de aan de eerste en de tweede verzoeker toebehorende gebouwen en haar met het oog hierop in haar rechten stelt ; dat het doel van de verrichting blijkt uit de artikelen 1 en 4 van het ontwerp ; dat, volgens art. 1, de vennootschap C.I.N. de stad Luik in het bezit zal stellen van de gronden, die in de wegen moeten worden opgenomen ; dat de niet in de wegen opgenomen percelen, krachtens de vonnissen welke de formaliteiten vervuld verklaren en de vergoedingen en de bevelschriften tot in bezitsstelling vaststellen, volgens artikel 4 eigendom van de vennootschap C.I.N. zullen worden ;

Overwegende dat de gemeenteraad op 6 april 1959 het college van burgemeester en schepenen heeft gemachtigd om samen met de vennootschap C.I.N. in rechte op te treden voor het verwezenlijken van de onteigening waartoe op 7 juli 1958 was besloten ;

Overwegende dat de gouverneur van de provincie Luik bij besluit van 9 december 1959 de tenuitvoerlegging van de beslissingen van 7 juli 1958 en 6 april 1959 heeft geschorst, welke schorsing op 4 januari 1960 door de bestendige deputatie van de provinciale raad is gehandhaafd ; dat bedoelde beslissingen door het koninklijk besluit van 5 maart 1960 zijn vernietigd ; dat de vernietiging als volgt is gemotiveerd : « Overwegende dat zo de wet van 17 april 1853 de mogelijkheid niet uitsluit dat de vordering tot onteigening door een concessiehouder in naam van de onteigende gemeente wordt uitgeoefend, deze concessiehouder dan nog door een speciale wet moet bekleed zijn met het recht deze vordering uit te oefenen, dat trouwens, zelfs in dit geval, de concessiehouder moet handelen in naam en voor rekening van de gemeente ;

Overwegende dat de stad Luik betoogt, dat de ge-

meenteraad de bevoegdheid tot het onteigenen van de op het algemeen plan van aanleg aangegeven gebouwen mocht overdragen, krachtens het beginsel van artikel 75 van de gemeentewet : dat de raad alles regelt wat van gemeentelijk belang is ;

Overwegende dat de bevoegdheid van de gemeenteraad niet mag worden uitgeoefend dan binnen de grenzen van de grondwets- en wetsbepalingen ; dat de onteigening welke de stad krachtens het koninklijk besluit van 3 juni 1953 gemachtigd was te verrichten, in acht moest nemen : artikel 11 van de Grondwet, dat bepaalt : « Niemand kan van zijn eigendom worden ontzet dan ten algemenen nutte, in de gevallen en op de wijze bij de wet bepaald », artikel 10 van de wetten van 1 juli 1858 en 15 november 1867, luidens hetwelk : « Het koninklijk besluit dat de onteigening toestaat, bepaalt de voorwaarden voor wederverkoop van de niet in de wegen gevallen gronden », en artikel 3 van het koninklijk besluit van 3 juni 1953, dat bepaalt : « De binnen de grenzen der strooksgewijze onteigeningen gelegen gronden, welke niet bij de openbare weg ingelijfd worden noch voorbehouden zijn voor inrichtingen van algemeen nut, mogen in percelen als bouwgrond wederverkocht worden, mits goedkeuring door de hogere overheid overeenkomstig artikel 76, 1°, der gemeentewet » ;

Overwegende dat de bepaling van artikel 4 van de tussen de stad Luik en de vennootschap C.I.N. gesloten overeenkomst, namelijk dat de niet in de wegen opgenomen percelen krachtens het vonnis, hetwelk de formaliteiten vervuld verklaart en de vergoedingen en de bevelschriften tot inbezitstelling vaststelt, eigendom worden van de vennootschap C.I.N., onbestaanbaar is met de in het vorige lid genoemde grondwets- en wetsbepalingen ; dat de beslissing van de gemeenteraad van 6 april 1959, die alleen strekt tot ten uitvoerlegging van de beslissing van 7 juli 1958, het lot van deze laatste moet delen ;

Overwegende dat het koninklijk besluit van 5 maart 1960, waar het de beslissingen van 7 juli 1958 en 6 april 1959 vernietigt, terecht de artikelen 86 en 87 van de gemeentewet heeft toegepast ;

Overwegende dat de beroepen door de verzoekende partijen Lissoir en Geenen ingesteld, geen onderwerp meer hebben ; dat daarover geen uitspraak moet worden gedaan behalve ter zake van de kosten, die ten laste van de stad Luik moeten komen,

Besluit :

Artikel 1.

Het door de stad Luik ingestelde beroep is verworpen.

Artikel 2.

Er is geen grond om uitspraak te doen over het beroep op 12 oktober 1959 en 10 november 1959 onderscheidenlijk door René Lissoir en Maurice Geenen ingesteld.

Artikel 3.

De kosten, bepaald op 3.450 frank, komen ten laste van de stad Luik tot een bedrag van 2.250 frank, ten laste van de tussenkomende partij naamloze vennootschap « Centrale immobilière nationale » tot een bedrag van 800 frank, en ten laste van de tussenkomende partij R. Lissoir tot een bedrag van 400 frank.

HOF VAN BEROEP TE GENT

5e Kamer. — 16 juni 1961.

Voorzitter : M. Maaraite.

Raadsheren : M.M. De Vreese en Vanparijs.

Advocaat-generaal : M. Matthijs.

Advocaten : Mrs. I. Hubené (Gent) en De Sutter (Eeklo)

1. Vennootschap. — Feitelijke vennootschap. — Aandeel in winst of verlies niet bepaald. — Evenredig aan inbreng. — Inbreng geacht een gelijk aandeel te zijn. — Rechten van ieder vennoot gelijk beschouwd.
2. Vennootschap. — Feitelijke vennootschap. — Drie vennoten. — Gezamenlijke eis. — Ieder vennoot gerechtigd voor één derde in de gevorderde som. — Bevoegdheid.
3. Bevoegdheid. — Gevorderd totaal bedrag meer dan 10.000 doch min dan 25.000 frank. — Rechtsgrond : collectieve lastgeving. — Een enkele overeenkomst. — Enige en zelfde titel. — Bevoegdheid bepaald door totaal gevorderde som.

1. Wanneer drie broeders handel drijven onder een firmanaam en een feitelijke vennootschap uitmaken, terwijl het aandeel van elke vennoot in de winst of het verlies niet bepaald werd, en derhalve evenredig is aan zijn inbreng in het maatschappelijk vermogen (art. 1853 - B.W.), dient, bij gebrek aan bewijs van verschillende inbrengen, dit aandeel van ieder vennoot een gelijk aandeel te worden geacht, en worden, bij gebrek aan enig bewijs van het tegendeel, ook de gerechtigden van iedere vennoot in de schuldvorderingen der vennootschap vermoed gelijk te zijn.
2. Dienvolgens is de door de drie broeders-feitelijke vennoten gezamenlijk ingestelde eis, strekkende tot terugbetaling van een totaal bedrag van 16.939 frank, t.a.v. ieder eiser geenszins onbepaald, maar zijn de drie eisers elk voor een derde gerechtigd in de gevorderde som, en vordert dus ieder van hen terugbetaling van een bedrag van 5.666 frank, zo dat principieel, niet de rechtbank van eerste aanleg, maar de vrederechter bevoegd is om, in eerste aanleg, kennis te nemen van deze burgerlijke vordering (art. 2, al. 1, bevoegdheidswet).
3. Nochtans, daar het totaal gevorderd bedrag van 16.939 frank de som is welke de drie broeders-feitelijke vennoten aan verweerder hadden gestort ten einde door hem te worden overgemaakt aan de Dienst der Rijksmaatschappelijke Zekerheid, wat niet gebeurde, is de titel, d.i. het rechtsfeit dat de rechtsgrond uitmaakt van de vordering, de collectieve lastgeving, die de drie broeders, voor de handel die zij gezamenlijk drijven, sinds jaren aan verweerder hebben gegeven met het oog op het vervullen van hun verplichtingen tegenover voormelde Dienst, en o.m. voor het verrichten van de aan deze Dienst verschuldigde betalingen. Deze enige en zelfde overeenkomst van lastgeving, die, op grond van art. 2002-B.W., de lastgevers t.o.v. de lasthebber hoofdelijk bindt, is dus de enige en zelfde titel, rechtsgrond van eiser's vordering, zodat, naar luid van art. 25 der bevoegdheidswet, de totale gevorderde som de bevoegdheid bepaalt, ongeacht het aandeel dat aan elk van eisers in deze som toekomt; de rechtbank van eerste aanleg is derhalve «ratione summae» bevoegd om, in eerste en hoogste aanleg, van de eis kennis te nemen.

Sociaal secretariaat «Hulp en Zekerheid» V.Z.W.O.
t./ François gebroeders.

Advies O.M.

De V.Z.W.O. Sociaal Secretariaat «Hulp en Zekerheid» te Brussel, is tijdig en naar regelmatige vorm in hoger beroep gekomen tegen een vonnis op tegenspraak gewezen door de rechtbank van eerste aanleg te Gent, kamer met drie rechters, op 30 juni 1959, beslissing waarbij de rechtbank, na haar bevoegdheid «ratione summae» te hebben erkend, de vordering van geïntimeerden, — de gebroeders François, uit Gent — heeft toegewezen, en dienvolgens appellante heeft veroordeeld hen te betalen een gezamenlijk bedrag van 16.939 fr., meer de interesten en kosten, zijnde de som welke geïntimeerden beweren destijds aan de appellante te hebben gestort ten einde overgemaakt te worden aan de R.M.Z., terwijl deze som in beoogde bestemming niet ontving, doch door de aangestelde van appellante bedrieglijk verduisterd werd;

Daar het hoger beroep uitsluitend gegrond is op het middel als zou de eerste rechter onbevoegd geweest zijn «ratione summae» om van de oorspronkelijke vordering kennis te nemen, is dit beroep derhalve ongetwijfeld ontvankelijk, bij toepassing van artikel 454 — W.B. Rv.

x x x

De stelling van appellante nopens de onbevoegdheid «ratione summae» van de rechtbank van eerste aanleg blijkt, op het eerste gezicht, gegrond : de drie geïntimeerden, die gezamenlijk handel drijven onder de firma «M en A. François Gebroeders» en een feitelijke vennootschap uitmaken (zoals dit uit verscheidene door hen overgelegde stukken gebleken is), dienen inderdaad, bij ontstentenis van het bewijs dat hun vennootschapsovereenkomst het anders bedingt, te worden beschouwd als zijnde in de winsten gerechtigd of in het verlies deelachtig in evenredigheid met hun inbreng in het maatschappelijk vermogen, en bij gebrek aan bewijs van verschillende inbreng, ieder voor een gelijk deel (art. 1853 - B.W.); bij gebrek aan bewijs, bestaat hetzelfde vermoeden wat hun rechten betreft in de schuldvorderingen der vennootschap.

In onderhavig geval, stemt dit vermoeden trouwens overeen met de werkelijkheid, vermits uit de overgelegde gedingstukken van een vroegere procedure tussen dezelfde partijen gevoerd, gebleken is, en door geïntimeerden werd bekend, dat zij ieder voor één derde gerechtigd waren in de gevorderde sommen (zie besluiten van geïntimeerden dd. 2 mei 1956 inzake François, M.A., en A. t/ «Hulp en Zekerheid»), terwijl het vonnis op tegenspraak door de derde burgerlijke Kamer van de rechtbank van eerste aanleg te Gent op 7 juni 1956 in deze zaak gewezen, — vonnis waarin partijen hebben berust, — uitdrukkelijk heeft verklaard :

«Overwegende dat de verweerder («Hulp en Zekerheid») de niet-ontvankelijkheid van de eis (tot betaling van 37.492 fr. ingesteld door de gebroeders François) opwerpt, om de enkele reden dat het aandeel van ieder eiser in de gevorderde som niet wordt aangeduid; dat echter, bij gebrek aan nadere bepaling, voldoende duidelijk blijkt dat elk voor één derde gerechtigd is» ;

Derhalve — zo redeneert appellante verder — waar de drie geïntimeerden als oorspronkelijke aanleggers

inzake vóór de rechtbank van eerste aanleg de veroordeling van appellante vorderden tot betaling van één enkel gezamenlijk bedrag van 16.939 fr., is hun persoonlijk aandeel in deze gevorderde som : één derde van 16.939 fr., hetzij voor ieder 5.646 frank ; de vordering ressorteerde dus in eerste aanleg onder de gewone bevoegdheid van de vrederechter, vermits het bedrag van de eis van ieder der geïntimeerden de 10.000 frank niet overschreed (art. 2 bevoegdheidswet) ;

De eerste rechter heeft deze door appellante vóór hem uitdrukkelijk opgeworpen exceptie van onbevoegdheid (wat de toepassing van art. 8 bevoegdheidswet uitsluit) afgewezen door te overwegen « dat de eisers (geïntimeerden) nergens bepalen dat zij ieder voor één derde in de gevorderde som zijn gerechtigd ; dat het louter feit dat de eisers gezamenlijk handel drijven niet noodzakelijk impliceert dat zij ieder in dezelfde verhouding gerechtigd zijn in alle gezamenlijke betalingen die zij doen of in alle gezamenlijke schuld-vorderingen die zij te doen gelden hebben ; dat de eis derhalve onbepaald is ten aanzien van ieder van de eisers, terwijl het bedrag van de gezamenlijke eis (16.939 fr.) in de bevoegdheid van de rechtbank valt... »

Deze enige beschouwing waardoor de rechtbank gemeend heeft haar bevoegdheid te mogen erkennen, wordt regelrecht tegengesproken, niet enkel door het hierboven vermeld vermoeden van de wet, doch ook en hoofdzakelijk door de feitelijke toestand zoals hij uit stukken gebleken is, waaraan geloof verschuldigd is, geloof dat niet mag worden miskend.

Niettemin, wil het ons voorkomen dat de bevoegdheid « *ratione summae* », en derhalve « *ratione materiae* », van de rechtbank van eerste aanleg, in onderhavig geval, voortspruit uit de bepaling van art. 25 der bevoegdheidswet, luidens hetwelk « wanneer een of meer eisers krachtens eenzelfde titel optreden tegen een of meer verweerders, het totaal gevorderde bedrag de bevoegdheid en de aanleg bepaalt, zonder dat het aandeel van ieder van hen in dit bedrag wordt in acht genomen ».

Welnu, in de onderhavige zaak, is de enige en zelfde titel het enig rechtsfeit, dat de rechtsgrond uitmaakt van eisers oorspronkelijke vordering tot betaling van 16.939 fr., hetzij voor ieder van hen 5.646 fr. ; de collectieve lastgeving, het collectief mandaat door hen sedert gedurende vele jaren aan appellante gegeven, voor het invullen van de druksels van de R.M.Z., het verrichten aan de R.M.Z. van de betaling der verscheidene wettelijk verschuldigde bijdragen en afhoudingen voor de maatschappelijke zekerheid, betalingen waarvoor geïntimeerden appellante telkens in het bezit stelde van de daartoe vereiste gelden, die op zeker ogenblik, door de plaatselijk aangestelde van de appellante-lasthebster te Gent grotendeels voor eigen noodwendigheden van hun bestemming werden afgewend en verduisterd.

Het bestaan van deze tussen partijen gesloten overeenkomst van lastgeving, haar voorwerp, haar doel, en haar draagwijdte, werden, in vroegere rechterlijke procedures tussen zelfde partijen gevoerd door rechterlijke beslissingen erkend (zie o.m. de door geïntimeerden voorgelegde bescheiden, het vonnis van de rechtbank te Gent dd. 11 juli 1957, en het arrest gewezen door de eerste burgerlijke Kamer van het Hof van beroep te Gent op 29 maart 1958).

Het is op grond van dezelfde overeenkomst van lastgeving, en ter wille van de rechten die er voor de geïntimeerde-lastgever alsmede van de verplichtingen en aansprakelijkheid die er t.o.v. appellante-

lasthebster uit voortspruiten (zie artt. 1992-1993 B.W.) dat geïntimeerden, in de onderhavige zaak, zij het ook ieder voor zijn aandeel, de terugbetaling hebben gevorderd van 16.939 fr., zijnde een door hen aan appellante gestort bedrag aan bijdragen verschuldigd en, uit hun naam en voor hun rekening, te betalen aan R.M.Z., voor het vierde kwartaal van het jaar 1946, doch waarvan de debitering t.o.v. R.M.Z. bij vonnis van de vrederechter van het eerste kanton Gent dd. 25 november 1955, in beroep bevestigd, uitgedoofd werd verklaard door verjaring.

Het staat dus vast dat geïntimeerden, oorspronkelijke eisers, hun vordering hebben gesteund op of hebben geput uit één en hetzelfde rechtsfeit, a.g. één en dezelfde titel, en dat derhalve het totaal gevorderde bedrag, hetzij 16.939 fr. de bevoegdheid bepaalt, zonder dat het aandeel van ieder in dit bedrag, hetzij 5.646 frank in acht dient te worden genomen.

Om deze reden — en om deze reden alleen — menen wij dan ook dat de rechtbank van eerste aanleg « *ratione summae* » bevoegd was om in eerste en in laatste aanleg, kennis te nemen van de oorspronkelijke eis, en dat dienvolgens het beroep dient te worden afgewezen als ongegrond.

(w.g.) J. Matthijs.

Arrest.

Overwegende dat het beroep regelmatig is naar de vorm en tijdig werd ingesteld ;

Overwegende dat tegen het bestreden vonnis geen andere grieven wordt ingeroepen dan dat de eerste rechter ten onrechte zijn bevoegdheid « *ratione summae* » zou hebben aanvaard ;

Overwegende dat het beroep gegrond op de onbevoegdheid van de eerste rechter, ontvankelijk is hoewel de gevorderde som het bedrag van de laatste aanleg niet overschrijdt (artikel 454 WBR) ;

Overwegende dat de vordering van de drie geïntimeerden er toe strekt de appellante te horen veroordelen hun een gezamenlijk bedrag te betalen van 16.939 fr., meer de interesten en de kosten, zijnde de som van die de geïntimeerden destijds aan appellante hebben gestort ten einde door haar te worden overgemaakt aan de R.M.Z. maar die door de aangestelde appellante bedrieglijk werd verduisterd en in feite niet aan de R.M.Z. werd overgemaakt ;

Overwegende dat de drie geïntimeerden gezamenlijk handel drijven onder de firmanaam « M. en A. François Gebroeders » en een feitelijke vennootschap uitmaken ;

dat luidens artikel 1853 BW., wanneer de akte van vennootschap het aandeel van elke vennoot in de winst of het verlies niet bepaalt, dit aandeel evenredig is aan zijn inbreng in het maatschappelijk vermogen ;

dat bij gebrek aan bewijs van verschillende inbrengen, dit aandeel van ieder vennoot moet worden geacht een gelijk aandeel te zijn (vgl. Fredericq, T. IV, blz. 119) ;

dat, bij gebrek aan enig bewijs van het tegendeel, ook de gerechtigden van ieder vennoot in de schuld-vorderingen der vennootschap moeten worden vermoed gelijk te zijn ;

dat dit vermoeden overigens ter zake overeenstemt met de werkelijkheid ;

dat immers uit de overgelegde gedingstukken van een vroegere tussen dezelfde partijen gevoerde procedure blijkt, en daarin door de geïntimeerden werd toegegeven en door het tussengekomen vonnis (waarin de partijen hebben berust) werd aanvaard, dat de

gebroeders François ieder voor een derde gerechtigd waren in gelijkaardige gevorderde sommen ;

dat appellante dan ook terecht besluit dat de drie geïntimeerden elk voor een derde gerechtigd zijn in de gevorderde som, zodat — in strijd met wat de eerste rechter meende — de eis ten aanzien van ieder eiser geenszins onbepaald was maar ieder eiser 5.666 F vorderde ;

Overwegende dat de appellante echter uit het oog verliest dat de titel, nl het rechtsfeit dat de rechtsgrond uitmaakt van de onderwerpelijke vordering, de collectieve lastgeving is, die de « Gebroeders François » voor de handel die zij gezamenlijk dreven, sinds jaren aan de appellante hebben gegeven voor het vervullen van hun verplichtingen tegenover de R.M.Z. en namelijk voor het verrichten van de aan de R.M.Z. verschuldigde betalingen ;

dat de appellante geen drie verschillende overeenkomsten van lastgeving had afgesloten met elk van de drie geïntimeerden, maar één enkele overeenkomst van lastgeving met de « Gebroeders François » voor de activiteit hunner feitelijke vennootschap ;

dat het is op grond van deze één en zelfde overeenkomst van lastgeving die, ingevolge art. 2002 B.W., een solidaire gehoudenheid meebrengt van de lastgevers tegenover de lasthebber en op grond van de aansprakelijkheid die zij voor de appellante-lasthebster medebrengt, dat de geïntimeerden de terugbetaling vragen van de gevorderde 16.939 F, waarin zij elk voor een derde gerechtigd zijn ;

dat de geïntimeerden derhalve krachtens éénzelfde titel vorderen, zodat, luidens art. 25 der bevoegdheidswet, de totale gevorderde som, zijnde 16.939 F, de bevoegdheid bepaalt, ongeacht het aandeel dat aan elk hen in deze som toekomt ;

Overwegende, dat de Rechtbank van eerste aanleg derhalve weze het op andere gronden dan die welke zij inriep — « ratione summae » bevoegd was om in eerste en laatste aanleg kennis te nemen van de oorspronkelijke eis ;

Om die redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935 ;

Gehoord in openbare rechtszitting de heer advocaat-generaal Matthys in zijn eensluidend advies, alle andere en meer omvattende besluiten verwerpende als ongegrond, ontvangt het beroep doch verklaart het ongegrond ; bevestigt het bestreden vonnis binnen de perken van het beroep, i.e. daar waar de eerste rechter zich bevoegd heeft verklaard ;

Veroordeelt de appellante tot de kosten van de aanleg.

Vlaamse Juristen,

abonneert U

op het

Rechtskundig Weekblad

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

2e Kamer. — 22 maart 1962.

Voorzitter : M. Ceulemans.

Rechters : M.M. Verhoeven en Maes.

Openbaar Ministerie : M. Verschueren.

Advokaten : Mrs. Speyer en Roland.

Gezag van gewijsde. — Beoordeling van overspel als misdrijf en als grond tot echtscheiding.

Veroordeling tot een frank schadevergoeding aan de burgerlijke partij. — Geen bewijs van zware belediging in de zin van de artikelen 229 tot 231 B.W.

Redenen van verschoning op strafgebied en op burgerlijk gebied. — Een vage en algemene aansporing tot of goedkeuring van overspel. — Niet genoegzaam dienend als grond tot verschoning.

Het gezag van gewijsde van het strafvonnis ter zake overspel kan niet verder reiken dan de grenzen van de bevoegdheid en van de zending die aan de strafrechtbank opgedragen zijn.

De strafrechtbank beoordeelt het overspel uitsluitend in het raam van artikel 387 S.W.B., als inbreuk tegen de instelling van het huwelijk, zoals dit door de openbare orde en de goede zeden beschermd wordt. De provocatie en de toestemming van het slachtoffer zijn door het strafwetboek niet voorzien als redenen van verschoning ter zake het misdrijf van overspel.

In het echtscheidingsgeding wordt het overspel integendeel beoordeeld als bestanddeel van een familiaal conflict en dient zijn beledigend karakter t.o.v. de medeëchtgenoot onderzocht.

Voor de toekenning van schadevergoeding aan de burgerlijke partij, in een strafgeding hoofdens overspel, gelden geen andere voorwaarden dan deze gesteld door de artikelen 1382 en vlg. B.W.

Deze toekenning bewijst geenszins het zwaar beledigend karakter van het gepleegd feit t.o.v. de andere echtgenoot, vermits de geringste schade volstaat als grond tot vergoeding, en de strafrechtbank de draagwijdte van het feit, tussen de beide echtelingen onderling, noch onderzoekt noch uitdrukkelijk aanraakt in haar vonnis.

Als redenen van verschoning op burgerlijk gebied aanvaardt de rechtspraak de collusie, het uitlokken of bevorderen van het overspel, alsook het feit de echtgenote tot overspel te dwingen of hiervan te profiteren (souteneur). Een vage en algemene goedkeuring of aansporing tot het eventueel plegen van overspel volstaat niet. Minstens moet de medeëchtgenoot het werkelijk gepleegd feit van overspel kennen en er, door daden, zijn instemming mede betoond hebben.

V.J. t./ D.W.

Overwegende dat aanlegger de echtscheiding de plano vordert, op grond van de veroordeling van verweerster hoofdens overspel, bewezen door de eensluidende grosse van een vonnis van de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen, 8e Kamer, rechtdoende in strafzaken, dd. 21 oktober 1961, in kracht van gewijsde getreden ;

Overwegende dat het feit van overspel met een zekere T uitdrukkelijk vermeld staat in het verzoekschrift tot echtscheiding, maar dat verweerster doet opmerken dat het aldaar slechts een gering onderdeel uitmaakt van een reeks grieven van verschillende aard, wat volgens haar zou wijzen op het besef van

aanlegger dat dit overspel, in de omstandigheden waarin het gepleegd werd, geen grievend karakter voor hem zou gehad hebben, zodat het als grond tot echtscheiding niet dienend zou zijn ;

Dat verweerster, tegenover het relaas van het verzoekschrift, een gans andere feitenversie vooropstelt, waarin zij aanlegger verwijt een liederlijk leven geleid te hebben, de echtelijke woonst kwaadwillig te hebben verlaten met weigering het echtelijk leven te hernemen, verder het feit dat hij als een jonggezel wenste te leven, vrij omgaande met andere vrouwen ;

Overwegende dat het vaststaat dat partijen een rechtspleging van echtscheiding bij wederzijdse toestemming hadden aangevat en dat aanlegger zijn vrouw, tijdens de loop van deze rechtspleging, liet betrappen op heterdaad van overspel ; dat verweerster beweert dat aanlegger, ten einde te ontsnappen aan het overeengekomen onderhoudsgeld, haar met drogredenen tot overspel zou aangespoord hebben, ten einde haar onverwachts te doen betrappen, en dat zij aanbiedt een reeks feiten te bewijzen ten einde de provocatie tot overspel aan te tonen ;

Overwegende dat aanlegger voorhoudt dat het beledigend karakter van het door zijn echtgenote gepleegd overspel niet meer vatbaar is voor betwisting, noch appreciatie, vermits het strafvonnis tegelijk één frank schadevergoeding aan hem toekent, welke beslissing gezag van gewijsde zou hebben wat betreft het bewijs van het beledigend karakter van het misdrijf ;

In rechte :

Overwegende dat dit twistpunt aanleiding gegeven heeft tot tegenstrijdige beslissingen in de rechtspraak ;

Dat, inderdaad, aan de veroordeling tot schadevergoeding een beslissende weerslag op het echtscheidingsproces toegeschreven werd door de arresten van het Hof van Beroep te Brussel, 3e Kamer, dd. 18 december 1957 (J.d.Trib. 1958, blz. 147) en 10 december 1958 (Pasic. 1959, I, blz. 170) terwijl andere arresten integendeel de zienswijze huldigen dat het gezag van gewijsde van het strafvonnis, met schadevergoeding, zich beperkt tot de vaststelling van het gepleegd misdrijf en van de hieruit voortspruitende schade voor de medeëchtgenoot, zonder dat dit beduidt dat het overspel noodzakelijk beledigend is geweest voor deze laatste ; zie Beroep Brussel, 19 november 1947 (RWB 1947-48 kol. 416), 19 november 1955 (Pasic. 1957, II, 45), 15e Kamer dd. 26 april 1958 (Pasi. 1958, II, 257) en 21 juni 1958, dit laatste bevestigd door het Hof van Verbreking bij arrest van 8 december 1958 (Pasic., 1959, I, 354) ;

Overwegende dat het gezag van gewijsde nooit verder reiken kan dan de grenzen van de bevoegdheid en de zending die aan de betrokken rechtsmacht opgedragen was, zodat het steeds moet gezien worden in het raam van de regelen en criteria waaraan de betrokken rechtbank zich te houden had ;

Dat derhalve zorgvuldig onderscheid dient gemaakt tussen de berekening van het overspel als misdrijf en de beoordeling ervan als grond tot echtscheiding ;

Overwegende dat de strafrechtbank het overspel slechts te beoordelen krijgt in het raam van art. 387 S.W.B., als phenomeen van sociale wanorde, als inbreuk tegen de instelling van het huwelijk, zoals dit door de Belgische openbare orde en goede zeden opgevat wordt ; dat de inbreuk tegen de door de wet voorgeschreven exclusieve en monogame huwelijks-trouw niet weggenomen wordt door de toestemming van de andere echtgenoot, vermits zulke toestemming

al even immoreel is ; dat trouwens in het strafwetboek de toestemming van het slachtoffer alsook de provocatie, als redenen van verschoning, op beperkende wijze omschreven zijn en dat geen van beide redenen van verschoning voorzien is betreffende het misdrijf van overspel ;

Overwegende dat voor de strafbaarheid van het overspel dan ook geen andere criteria vereist zijn dan : 1) een formele klacht vanwege de medeëchtgenoot, 2) het bewustzijn van een bestaande huwelijksband, 3) het geslachtsverkeer met een ander partner ;

Overwegende dat in het echtscheidingsgeding het overspel integendeel beoordeeld wordt als oorzaak of als element van een familiaal conflict, zoals dit op eenvoudige maar gelukkige wijze omschreven werd door Demolombe (uitg. 1854, dl. II, nr 415) ; « L'adultère est surtout une cause de divorce à titre d'outrage envers le mari » ; dat hier derhalve dient onderzocht of het overspel wel het door de wet vereist zwaar beledigend karakter vertoont, dat eigen is aan alle gronden tot echtscheiding, en dat alle verder samenleven onmogelijk maakt ;

Overwegende dat waar een gedeelte van de rechtspraak gedurende een zekere tijd het overspel aanzien heeft als een draconische grond tot echtscheiding, thans vrijwel algemeen aanvaard wordt dat, hoe beledigend het overspel over het algemeen ook zij, het toch niet altijd automatisch een echtscheiding moet teweegbrengen, zeker niet wanneer het door de medeëchtgenoot overlegd (connivé), uitgelokt of bevorderd werd (Novelles, V° du divorce et de la séparation de corps, nrs 90 tot en met 96) ;

Overwegende dat het onderscheid tussen overspel als misdrijf en overspel als echtscheidingsgrond belicht zijnde, thans nog dient verklaard welke de draagwijdte is van de schadevergoeding die door de strafrechtbank, op verzoek van de burgerlijke partij, meestal toegekend wordt ;

Dat de voorwaarden voor het toekennen van schadevergoeding te vinden zijn in de artikelen 1382 en volg. Burg. Wetboek, te weten : 1) een fout ; 2) een actuele en persoonlijke schade en 3) een oorzakelijk verband tussen beide ;

Dat het recht op schadevergoeding ontstaat, hoe gering de schade ook zij (Beroep Gent, 13 mei 1905, Pasic. 1908, II, blz. 144 ; Van Roye, Manuel de la Partie Civile, nr. 14, blz. 22) ; dat het bestaan van schade o.m. aanvaard wordt van zohaast iemand, door de fout van een ander, verplicht is geworden te procederen (zie b.v. de schade hoofdens tergend en roekeloos geding, alsook Van Roye, blz. 23) ; dat het volstaat dat de schade zeker zij, wat haar bestaan betreft, alhoewel de omvang ervan onbekend is (ibid. nr 15, blz. 27) ;

Overwegende dat overeenkomstig deze grondprincipes, de arresten van het Hof van Beroep te Brussel dd. 19 november 1947, 19 november 1955, 26 april en 21 juni 1958, dan ook aanvaard hebben dat, in het raam van een strafgeding hoofdens overspel of onderhoud van bijzit, de bewezen inbreuk op de huwelijks-trouw over het algemeen een zedelijke schade teweegbrengt, al ware het slechts doordat de eer van de medeëchtgenoot er bijna altijd onder lijdt (men denke slechts aan de schimpnamen die gebruikelijk zijn) of zelfs alleen omdat het gepleegd en bestraft overspel de kans op verzoening tussen de echtelingen doorgaans verzwakt ; dat De Page nog verder gaat en de eenvoudige schending van het recht van de medeëchtgenoot als grond tot schadevergoeding aanvaardt, Dl II, n° 951bis, sub 5) ;

Dat dezelfde arresten echter tevens bevestigen dat zulke veroordeling tot schadevergoeding niet noodzakelijk bewijst dat het misdrijf ook beledigend is geweest in de zin van de artikelen 229 en volg. B.W.B. en dat hun zienswijze, juist betreffende dit punt, bevestigd werd door het Hof van Verbreking in zijn arrest van 8 december 1958 (zie hoger);

Dat de strafrechtbanken dit beledigend karakter trouwens niet te onderzoeken hebben en dat het door aanlegger ingeroepen vonnis dan ook niet vaststelt dat de schadevergoeding toegekend werd hoofdens belediging;

In feite :

Overwegende dat verweerster het niet-beledigend karakter van het door haar gepleegd overspel wil bewijzen aan de hand van acht feiten die, in substantie, hierop neerkomen dat aanlegger, zich niet geschikt achtend voor het huwelijksleven, vrouw en kind verliet, aanstuurde op een echtscheiding bij wederzijdse toestemming, en inmiddels verweerster aandriedt zijn voorbeeld te volgen, het leven lichter op te vatten, met andere mannen om te gaan, haar belovende dit « niet kwalijk te zullen nemen », terwijl hij dit alles slechts als een valstrik bedoelde, in de hoop dat verweerster zich werkelijk tot overspel zou laten verleiden en, op het onverwachtst, op heterdaad zou kunnen betrapt worden;

Dat echter niet kan gezegd worden dat zulk procédé neerkomt op een misbruik van recht, vermits de contractuele echtscheiding bij wederzijdse toestemming slechts voldongen wordt, nadat zij door de rechtbank is bekrachtigd en nadat zij overgeschreven is in de registers van de burgerlijke stand; dat inmiddels het huwelijk blijft voortbestaan zodat de elementaire voorzichtigheid gebiedt er de nog overblijven de verplichtingen van na te leven;

Dat evenmin kan gezegd worden dat de vage en algemene aansporing welke aanlegger tot verweerster zou gericht hebben, opdat zij voortaan evenals hij een lichtzinnige levenswandel zou leiden, het door haar gepleegd overspel verschonen zou; dat de rechtspraak zulke verschoning slechts aanvaardt indien beide echtelingen een bepaald feit van overspel samen gepland en overlegd hebben ten einde daarin een voorwendsel te vinden tot een vlugge en gemakkelijke echtscheiding (collusie), ofwel indien de medeëchtgenoot een bepaald overspel uitgelokt of bevordert heeft, of zelfs zijn mede-echtgenote ertoe gedwongen heeft;

Overwegende, evenwel, dat de noodzakelijke en onmisbare voorwaarde opdat één van die burgerlijke gronden van verschoning zou opgaan, minstens hierin bestaat dat de medeëchtgenoot een werkelijk gepleegd feit van overspel kenne en hiermede zijn instemming zou betuigen, door handelingen die op ondubbelzinnige wijze zijn inzicht verraden;

Dat een vage en algemene « toelating » of zelfs « aansporing » om overspel te plegen, voorzeker niet volstaat, o.m. vermits het steeds mogelijk blijft dat een echtgenoot zich toch gegriefd zou voelen wanneer hij vóór het voldongen feit komt te staan, of omdat het feit bijzonder grievend wordt gemaakt door de persoon van de medeplichtige (b.v. een intieme vriend of een aartsvijand van de medeëchtgenoot, of een persoon die hij diep veracht);

Dat, in casu, aanlegger luidens zijn besluiten en pleidooi, niet alleen ontkent zijn echtgenote tot overspel aangespoord te hebben, maar bovendien ontstemd blijkt over de partner, aan wie hij o.m. verwijt een gehuwd man te zijn;

Overwegende dat het aangeboden getuigenbewijs betreffende de hoofdeis dus niet genoegzaam dienend blijkt in feite, en de hoofdeis zodanig de plano dient toegewezen;

Het overige zonder belang ter zake...

Om deze redenen :

De Rechtbank,

Gehoord in openbare terechtzitting de heer Ivan Verschueren, Substituut Procureur des Konings, in zijn gedeeltelijk eensluidend advies...

Tegensprekelijk recht doende,

Verleent akte...

Verklaart de rechtspleging regelmatig naar de vorm in hoofd- en tegeneis;

Verklaart de hoofdeis ontvankelijk;

Verwerpt het door verweerster op hoofdeis aangeboden getuigenbewijs als niet genoegzaam dienend;

Verklaart de eis gegrond,

Laat de echtscheiding toe ingevolge art. 229 Burg. Wetb.

NOOT : Bij vonnis van 9 oktober 1961 i.z. L. t/ D.C. heeft dezelfde rechtbank het bestaan van een reden van verschoning ter zake overspel aanvaard, in de volgende feitelijke omstandigheden. De rechtbank achtte bewezen dat de feitelijke scheiding van de echtelingen te wijten was aan het wangedrag van aanlegger. Naderhand had de verweerster kennis aangeknoopt met een minnaar, met dewelke zij reeds jaren samen woonde, op het ogenblik van het geding. In de plaats van deze verhouding af te keuren, stond het vast dat aanlegger meermaals bezoeken gebracht had aan bedoeld koppel en dat hij geschenken had medegenomen, niet alleen voor zijn echtgenote maar ook voor haar minnaar. Wat meer is, aanlegger had het koppel ook meermaals in zijn woning ontvangen en er laten logeren en hij had zich, in gezelschap van zijn echtgenote en van haar minnaar, vertoond bij vrienden, bij feestelijkheden en in openbare vergaderingen, zodat zijn houding zelfs een zekere opspraak had verwekt. De rechtbank oordeelde dan ook dat hij na het overspel van zijn echtgenote derwijze goedgekeurd en begunstigd te hebben, er zich niet meer beledigd kon door achten. Voor zover het bekend is werd geen beroep tegen bedoeld vonnis ingesteld.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE DENDERMONDE

5de Kamer. — 8 januari 1962

Voorzitter : M. J. Rollier

Subst. Proc. des Konings : M. A. Cordemans

Advocaat : Mr. Theo Dom (St.-Niklaas).

Wegenverkeer. — Te late toezending van een afschrift van het proces-verbaal krachtens art. 4 van de wet van 1 augustus 1899. — Krenking van de rechten van de verdediging.

De bij art. 4 van de wet van 1 augustus 1899 voorgescreven toezending van een afschrift van het proces-verbaal vier dagen na de vaststelling van de overtreding en de nog latere ondervraging van de overtreder zijn van aard zijn rechten van verdediging te krenken.

Weikmans t/ Openbaar Ministerie.

Overwegende dat het afschrift van het terzake opgestelde proces-verbaal dd. 7 augustus 1961, slechts op 11 augustus 1961 aan verdachte werd toegezonden, die dan nog merkelijk later is onderhoord geworden;

Overwegende dat, gelet op art. 4 der wet van 1 oogst 1899, de rechten der verdediging klaarblijkelijk werden gekrenkt en er tevens een twijfel bestaat omtrent het al dan niet gepleegd zijn der feiten.

Overwegende dat dienvolgens verdachte dient ontslagen van vervolging en het vonnis a quo in dien zin dient hervormd;

.....

Om die redenen,

De Rechtbank, rechtdoende in graad van beroep in politiezaken en op tegenspraak

Ontvangt de beroepen en erover beslissende, doet het vonnis a quo te niet en opnieuw rechtdoende en doende wat de eerste Rechter had behoren te doen :

Ontslaat de verdachte van de tegen hem ingestelde strafvervolging; zegt dat hij geen gerechtskosten zal dienen te dragen, de kosten van beide instantiën ten laste van de Staat blijvende.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE AALST

1e Kamer. — 20 februari 1962.

Voorzitter : M. De Schaepdrijver.
Rechters : M.M. De Beul en Meert.
Referendaris : M. Vandenbergh.

2

Afbetalingscontracten (wet van 7 juli 1957). — Misbruik van een accept om dwingend recht te ontduiken. — Gesanctionneerd door het ondoeltreffend maken van de kunstgreep.

Het misbruiken van het in de afbetalingshandel toegelaten gebruik van accepten en orderbrieven is verboden op grond van de regel fraus omnia corrumpit, waarvan art. 17 van de wisselwet een toepassing is.

Het misbruiken van een accept om dwingend recht te ontduiken — in casu de uitschakeling van de beoordelingsmacht van de rechter om krachtens art. 10, par. 2 van de wet van 7 juli 1957 de overeengekomen schadevergoeding ambtshalve te verminderen — wordt gesanctionneerd door het ondoeltreffend maken van de kunstgreep, d.i. door het buiten werkingstellen van de bedrieglijk beoogde uitslag.

Les Assurances du Crédit t./ Van Handenhove en Cormand.

Overwegende dat eiseres derde-houdster is van een globaal accept, groot 11.160 F, betaalbaar op zicht, getrokken door n.v. Leen- en Hypotheekkas op verweerders en door deze geaccepteerd; dat het accept werd getrokken in uitvoering van een koop of afbetaling, die valt onder toepassing van de wet van 9 juli 1957, een koop op afbetaling, die valt onder de toepassing van de wet van 9 juli 1957, een koop die toegestaan werd door Cardon Josephine en gefinancierd werd door n.v. Leen- en Hypotheekkas met subrogatie in de rechten van de verkoopster; dat eiseres, die aan n.v. Leen en Hypotheekkas een kredietverzekering had verleend, bewijst aan deze, de 4 april 1961, een bedrag

van 9.300 F te hebben betaald, met subrogatie in haar rechten; dat n.v. Leen- en Hypotheekkas het globaal accept heeft geëndoseerd op naam van eiseres, die het liet protesteren de 8 september 1961 voor een bedrag van 9.383 F, zijnde de door haar aan Leen- en Hypotheekkas betaalde som, vermeerderd met 83 F over rente;

Dat de vordering strekt om betaling te bekomen : 1) van de geprotesteerde som van 9.383 F; 2) van deze van 184 F, over protestkosten; 3) van de gerechtelijke rente en de kosten van het geding;

Overwegende dat tweede verweerster verschenen is op de zitting van 3 oktober 1961 en de gegrondheid van de eis heeft betwist;

Gelet op het vonnis van 12 december 1961, hetwelk in zijn motieven aanneemt, dat van globale accepten betaalbaar op zicht misbruik wordt gemaakt om dwingende wetsbepalingen betreffende de afbetalingsovereenkomsten te omzeilen en dat de rechter van rechtswege waken moet over de naleving van dwingend recht; dat het vonnis, alvorens over de gegrondheid van de eis te vonnissen, de overlegging beveelt van de afrekening en van het bewijs van opeisbaarheid, naast het reeds overgelegde accept en afbetalingsovereenkomst; dat bewust vonnis de kosten aanhoudt;

Overwegende dat eiseres opwerpt dat de wetgever het gebruik van accepten en orderbriefjes in de afbetalingshandel heeft toegelaten en dat dit gebruik de wet van 9 juli 1957 buiten werking stelt om alleen de regel van de cambiale verbintenis tot zijn recht te laten komen;

Overwegende dat niemand betwist dat in de afbetalingshandel het gebruik van accepten en orderbriefjes toegelaten is, doch dat het misbruik er van verboden is op grond van het principe fraus omnia corrumpit, waarvan artikel 17 van de wisselwet een toepassing is (Verg. Cass. fr. sect. comm. 21 december 1959, Bull. Cas. 1959, III, nr. 436, bl. 380 en R.T. D. Com. 1960, bl. 608, nr. 2);

Dat eiseres, als kredietsverzekeraarster, zich vóór de betaling met subrogatie die ze aan haar verzekerde deed alle bescheiden heeft doen overhandigen en bijgevolg met kennis van zaken heeft gehandeld;

Overwegende dat eiseres betwist misbruik van het accept te hebben gemaakt;

Maar overwegende dat het misbruik van eiseres, dat een omzeiling van dwingend recht is, hierin heeft bestaan dat zij de beoordelingsmacht, die art. 10 § 2 aan de rechter verleent om overeengekomen schadevergoeding ambtshalve te verminderen, heeft pogen uit te schakelen;

Dat inderdaad de som van 9.300 F bestaat uit 20 nog verschuldigde termijnen van 465 F met vervaldag van 10 december 1960 tot 10 juli 1962; dat in deze termijnen niet vervallen rente begrepen is, die bij gebrek aan oorzaak niet verschuldigd zou geweest zijn, maar verschuldigd werd op grond van een beding van de afbetalingsovereenkomst, een beding dat in werkelijkheid een strafbeding is (Yvon Hannequart) in R.C.J.B. 1960, bl. 48 in fine; Baudry - Lacantinerie XIII, nr. 1034, bl. 197; dat in deze som een bedrag van 233 F niet verschuldigde rente berekend à 5 % begrepen is, die hoofdens schadevergoeding wordt gevorderd; dat zij bovendien over bedongen moratoire rente een bedrag van 83 F heeft in rekening gebracht, die evenmin een schadevergoeding is (De Page III, nr. 99);

Overwegende dat het misbruik van een accept om dwingend recht te ontduiken gesanctionneerd wordt met het ondoeltreffend maken van de kunstgreep anders gezegd met de niet in-werking-treding van de

bedrieglijk beoogde uitslag (Advokaat-generaal Matthijs in R.W. 1955-56, kol. 119; Foulon-Piganiol in R.T.D. Civ. 1960, bl. 246, nr. 29);

Overwegende dat bij toepassing van de sanctie de beoordelingsmacht van de rechter hersteld wordt;

Overwegende dat de rechtbank van oordeel is dat de bedongen schadevergoeding verantwoord en niet overdreven is;

Overwegende dat de protestkosten werden gerechtvaardigd;

Overwegende dat voor het opstellen van alle akten van rechtspleging artikelen 2, 34, 36 en 37 der wet van 15 juni 1935 werden toegepast;

Om die redenen,

De Rechtbank verwijst verweerders hoofdelijk om aan eiseres te betalen de sommen van 9.383 F en 184 F, met de gerechtelijke rente; verwijst hen in de kosten.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE SINT-NIKLAAS

1e Kamer. — 14 april 1959.

Voorzitter : M. Elewaut.

Rechters : M.M. Maes en Belpaire.

Referendaris : M. Cloquet.

Advocaten : Mrs. Delwaide en R. De Schrijver.

1. **Bevoegdheid.** — Het bedrag van obligaties aan toonder kan samengeteld worden om de bevoegdheid van de rechter te bepalen, wanneer zij door een enkele verrichting met de verwerende vennootschap in het bezit van de houder gekomen zijn.

2. **Intresten op obligaties aan toonder van vennootschappen.** — Niet toepasselijkheid van art. 2277 B.W. wat de vijfjarige verjaring betreft.

1. *Obligaties aan toonder van vennootschappen mogen niet ieder als het bewijs van een afzonderlijke lening, aankoop of inpandgeving worden beschouwd, wanneer zij het voorwerp hebben uitgemaakt van een globale onderschrijving, verkoop of inpandgeving.*

Ten aanzien van een dergelijke overeenkomst moeten de verschillende obligaties als coupures worden aangemerkt en kan het bedrag ervan samengeteld worden bij een vordering tegen de vennootschap, die ze heeft uitgegeven.

2. *Voor de vervallen interesten van obligaties aan toonder geldt de vijfjarige verjaring van art. 2277 B.W. niet, dit krachtens art. 45 van de wet van 24 juli 1921 (gewijzigd bij de wet van 10 april 1923) op de buitenbezitstelling van effecten aan toonder.*

N.V. Anciennes Usines Vermeire t./ Cons. Vermeire.

Gezien het vonnis bij verstek dd. 24 februari 1959;

Gezien het exploit van verzet van 17 maart 1959, betekend door het ambt van deurwaarder Aimé Van Puyvelde te St.-Niklaas;

Overwegende dat de oorspronkelijke vordering tot de terugbetaling strekte van het aantal obligatiën aan drager van de n.v. Anciennes Usines Vermeire-Magis, dat ieder van de verweerders op verzet in zijn bezit had;

Overwegende dat het totaal bedrag van de groep obligatiën van ieder verweerder meer dan 25.000 F

beloopt, doch dat de nominale waarde van iedere obligatie slechts 350 F bedraagt;

Overwegende dat opposante beweert dat iedere obligatie tussen de drager en de uitgever, een afzonderlijk contract van lening uitmaakt en tot een zelfstandige vordering aanleiding geeft zonder dat de bedragen van de verschillende obligatiën in bezit van een partij, zouden mogen gecumuleerd worden voor de vaststelling van de aanleg;

Overwegende dat dit standpunt van opposante niet kan beaamd worden;

Overwegende dat de obligatiën aan drager van de vennootschappen, niet door zich zelf ieder als het bewijs van een afzonderlijke lening of aankoop of in pandgeving mogen beschouwd worden, wanneer zij het voorwerp uitmaken van een onderschrijving, van een verkoop of van hun aangifte als pand (zie Brussel, 2 november 1899, Pas. 1900, II, 192);

Overwegende dat zij in dit opzicht tegenover de overeenkomst als coupures voorkomen, net zoals de verschillende bankbriefjes die nodig zijn om het bedrag te dekken van de verrichting waarin zij tot betalingsmiddel dienen;

dat het beperkt bedrag van iedere obligatie geenszins het vermoeden sticht dat de overeenkomst in dewelke dit instrumentum gediend heeft, zich tot dit bedrag heeft beperkt;

dat wel integendeel de drager van een zeker aantal titels tegenover de vennootschap die ze uitgaf, gerechtigd is hun waarde te cumuleren zolang de vennootschap niet bewijst dat die drager ze zou bekomen hebben ten gevolge van afzonderlijke verrichtingen in zijn verrichtingen met haar;

Overwegende dat de Rechtbank van Koophandel derhalve wel bevoegd is;

Overwegende dat opposante in de tweede plaats opert dat de obligatiën waarvan spraak, zonder oorzaak in de handen van verweerders op verzet berusten, namelijk omdat geen liquide gelden ervoor zouden gestort geweest zijn;

Overwegende dat verweerders op verzet afstrijden dat zij geen tegenwaarde aan de vennootschap zouden verschaft hebben bij het ontvangen van de litigieuze obligatiën en dat opposante het tegendeel noch bewijst noch aanbiedt te bewijzen;

dat opposante nochtans de last van dit bewijs draagt, waar aan de titels geloof dient gehecht te worden tot levering van dit tegenbewijs;

dat luidens de door opposante voorgebrachte akten, er op 16 maart 1936 een kapitaalsvermindering geschiedde, ten gevolge van dewelke ieder aandeelhouder 400 F op ieder van zijn aandelen zou terugbetaald krijgen;

dat niets uitsluit dat die tegoeden van verweerders op verzet, als aandeelhouders, verder ter beschikking van de vennootschap werden gelaten ten titel van lening, wanneer de obligatiën hun op 5 december 1936 werden uitgereikt;

dat opposante alleszins die verrichting niet beknibbelt en er de nietigheid niet van vraagt;

Overwegende dat opposante ontkent iets aan verweerders op verzet te hebben betaald tussen de dagvaarding en het vonnis bij verstek, waar dit vonnis integendeel gewag maakt van de verklaringen van verweerders op verzet, wat betreft de herleide bedragen van intresten als het gevolg van gedane betalingen;

Overwegende dat partijen het eens zijn dat geen betalingen zijn geschied en dat er aanleiding bestaat om een akte te verlenen dat die overweging van het

vonnis waartegen verzet op een materieel misverstand of vergissing berust;

Overwegende dat verweerders op verzet thans in hun besluiten verklaren « dat zij hebben afgezien van de interessen sinds meer dan 5 jaar vervallen »;

Overwegende dat die verklaring laat vermoeden dat verweerders op verzet beschouwen dat gezegde intresten zouden verjaard zijn, alhoewel de intresten op obligatiën aan drager vervallen, niet kunnen verjaren (art. 3, wet van 10 april 1923 - art. 45, wet van 24 juli 1921 - R.P.D.B., V^o Prescription en matière civile, nr 621 en volg. - De Page VII-2, nr 1327) ;

Overwegende dat er aanleiding bestaat tot bevelen aan de partijen zich verder te verklaren nopens de kwestie te weten of verweerders op verzet al dan niet in dwaling verkeerden nopens hun gebeurlijk recht op het volledig bedrag van de vervallen intresten ;

Om deze redenen :

De Rechtbank, gelet op artikels 2 en 30 tot 42 van de wet van 15 juni 1935 die nageleefd werden ;

Verklaart het verzet ontvankelijk en rechtdoende ten gronde zegt voor recht dat het bij het verzet bestreden vonnis van kracht blijft en al zijn uitwerksels zal hebben wat betreft de veroordelingen tegen opposante uitgesproken ;

beveelt aan de partijen zich verder te verklaren nopens de kwestie van de intresten die het verschil maken tussen de oorspronkelijke aanvraag en de sommen zoals zij door oorspronkelijke eisers verminderd werden onder het geding ;

Verzendt de zaak naar de algemene rol ;

Verwijst opposante in de kosten van het verzet tot heden ;

Verdere kosten voorbehouden.

BOEKBESPREKING

L. Craeybeckx. — Universiteit Antwerpen Nu. — Uitgeverij s.m. Ontwikkeling. Antwerpen. 1962. 126 p.

De geschriften, die gewijd worden aan het vraagstuk van de oprichting ener universiteit te Antwerpen, worden reeds menigvuldig. Nog niet zo lang geleden liet Burgemeester Craeybeckx er een brochure over verschijnen, die veel belangstelling heeft verwekt. Thans is er bij de Uitgeverij Ontwikkeling een nieuw uitvoeriger werk van dezelfde auteur verschenen, onder de auspiciën van het « Nieuw Vlaams Tijdschrift ». Het is de uitgebreide tekst van een rede, welke de burgemeester in de maand januari l.l. te Antwerpen hield en waarin het vraagstuk zeer grondig wordt onderzocht, met verwijzing naar alle bronnen die tot de kennis ervan kunnen bijdragen.

Het werkje wordt gepresenteerd door een bijzonder interessante inleiding van de hand van Herman Teirlinck, die in een korte synthese zijn standpunt uiteenzet ten opzichte van de Vlaamse beweging, in deze periode, waarin in het Belgisch parlement, wat de verhouding tussen Walen en Vlamingen betreft, beslissende maatregelen worden genomen. Hij wijst er op hoe Brussel, niettegenstaande zijn Europese roeping, ten opzichte van Vlaanderen zijn culturele verplichtingen niet zal kunnen naleven en hoeveel er daarom moet verwacht worden van Antwerpen, waar een universiteit onontbeerlijk is.

Lode Craeybeckx geeft eerst in grote lijnen de synthese van de redenen waarom de universiteit te

Antwerpen er in elk geval moet komen en wat er reeds tot nu toe bereikt werd. Hij acht een gemeentelijke universiteit niet tot de mogelijkheden te behoren, maar ziet voor de toekoms een rijksuniversiteit met dubbele wijsgerige gerichtheid.

Van het grootste belang zijn de inlichtingen, die in het boekje verstrekt worden betreffende de toestand in andere landen. Overal bevindt men zich inderdaad voor hetzelfde probleem der voortdurende uitbreiding van het aantal studenten en rekent men af met de noodzakelijkheid nieuwe universiteiten op te richten. Dit is het geval in Duitsland, Engeland, Italië, Frankrijk, om niet te gewagen van Rusland.

Wanneer wij de programma's nagaan die in dit verband uitgestippeld zijn geworden voor Europa, stellen wij vast dat er tegen 1970 een veertigtal nieuwe universiteiten zullen opgericht zijn. In België daarentegen blijft het bij een volstrekt immobilisme. Statistische gegevens wijzen op het gevaar hiervan en de auteur bewijst zonneklaar hoezeer de groei van een universiteit te Antwerpen verzekerd is.

Hij gaat dan de voorstellen na, die tot nog toe gedaan werden, o.a. het groeperen van de bestaande universitaire instellingen tot één enkel complex en besluit met te wijzen op de enorme betekenis van een universiteit te Antwerpen, zowel voor het wetenschapsbeleid in het algemeen als voor de verheffing van de Vlaamse cultuur.

Goed gedacht, goed geschreven en voortreffelijk gedocumenteerd, zal dit boekje een machtig propaganda-middel zijn voor de idee der Antwerpse universiteit, die zich met onweerstaanbare kracht opdringt.

De openbare diensten in het tijdperk van de socialisatie. (Verhoudingen werkgevers-werknemers in de openbare diensten). Uitgiven Christelijke Centrale van de Openbare Diensten. Brussel. 1962. 287 p.

De Christelijke Centrale van de Openbare Diensten heeft zopas een verzamelwerk uitgegeven over de verhouding van werkgevers en werknemers in de publieke sector. Dit boek is de vrucht van het werk ener studiecommissie, waarvan verschillende vooraanstaande leden uit de Centrale van Openbare Diensten deel uitmaakten.

Het geldt hier een zeer belangrijke publicatie, die op een hoog peil staat en die een voortreffelijke bijdrage vormt tot het administratief recht zowel als tot de politieke wetenschap.

In een eerste hoofdstuk schetsen de auteurs een beeld van de verschillende soorten openbare diensten, ge-centraliseerde, gedecentraliseerde, parastatale, e.a.; zij stellen een onderzoek in naar het economisch belang van de openbare werkgevers en vergelijken deze lasten dan met de werkgevers in de private sector.

Daarna wordt de toestand onderzocht van de werknemer in openbare dienst, zijn statutair regime, zijn financiële verhoudingen, waarna dan de studie wordt aangevat van de syndicale en professionele organisaties, die door de werknemers van de publieke sector werden opgericht, met zeer leerzame beschouwingen over het syndicalisme in openbare dienst.

Dan komen aan de beurt de verhoudingen tussen de administratie en de syndicale organisaties en dit brengt ons een studie van het syndicaal statuut van het rijks-personeel en van sommige parastatale instellingen, als ook dit van de N.M.B.S.

Het laatste gedeelte van het boek brengt een kritische studie van de huidige verhoudingen met de syndicale organisaties in de openbare diensten; de bevoegdheid van de organen van advies; de syndicale afgevaardigde

en zijn statuut en uiteindelijk de bespreking van het stakingsrecht met beschouwingen over bemiddeling en arbitrage.

Veel van wat in dit boekje besproken wordt is uiterst actueel en is in brede kring minder bekend. Het vormt een waardevolle bijdrage tot het ambtenarenrecht van deze tijd en mag dan ook niet beschouwd worden als een gewoon propagandaboekje op syndicaal gebied, doch wel als een wetenschappelijk terdege verantwoorde studie.

J. Limpens, avec la collaboration de J. Heenen, E. Gutt, J. Matthys, J. Van Damme. — La vente en droit belge. — Etabliss. E. Bruylant, Brussel. 1960. 828 p.

In het 16de deel van het Répertoire pratique du droit belge is een zeer omstandige studie verschenen over de verkoop, van de hand van Prof. Jean Limpens, met medewerking van de Heren J. Heenen, E. Gutt, J. Matthys en J. Van Damme. Het geheel vormt, helemaal in de geest van het Répertoire pratique, een synthetische en toch uiterst volledige verhandeling over alle vraagstukken die de verkoop betreffen.

Naast de traditionele hoofdstukken betreffende de historische oorsprong van dit contract, de constitutionele elementen ervan, zoals toeseemming, mondigheid en voorwerp, worden de verplichtingen bestudeerd van verkoper en koper, dit alles met zeer uitvoerige verwijzing naar rechtsleer en rechtspraak.

Zeer interessant en nieuw zijn dan de hoofdstukken gewijd aan de bijzondere regelen die dienen toegepast te worden op sommige verkoopsovereenkomsten, namelijk bij vereffening, bij verkoop van onroerende goederen, bij openbare verkoop van meubelen, bij verkoop van schepen, van schuldvorderingen, handelsfondsen, maatschappij-aandelen, waarden met loten, zaden, dieren, enz.

Afzonderlijk worden behandeld de verkoop met commandeverklaring en de verschillende modaliteiten voorzien door artikelen 994 tot 1120 B.W.

Van het grootste belang is de studie in verband met de vraagstukken aangaande de handelskoop, zoals de verkoop op monster, de doorverkoop, de verkoop met premieën, de verkoop mits opgelegde prijs, de verkoop op afbetaling en uiteindelijk de zeerverkoop, waarbij aan de twee belangrijkste CIF en FOB modaliteiten afzonderlijke hoofdstukken worden gewijd.

Het laatste gedeelte van het werk behandelt de ontbinding van de verkoop met de talrijke vraagstukken die hiermede verband houden.

Het spreekt vanzelf dat de tekst van dit zeer belangrijk werk dagelijks door al de practici van het recht zal gebruikt worden, zoals hij voorkomt in het Répertoire pratique en dat deze uitgebreide verhandeling de betrouwbare grondslag zal zijn voor de oplossing van alle vraagstukken die zich dagelijks stellen zowel voor onze burgerlijke rechtbanken als voor onze rechtbanken van koophandel, in verband met de belangrijkste van de juridische overeenkomsten, doch het was een gelukkige gedachte dit boek afzonderlijk uit te geven. Het vormt inderdaad, afgezien van zijn belang voor het verzamelwerk waaruit het gelicht werd, een zelfstandige monografie, die een uiterst belangrijk geschrift zal blijven betreffende ons burgerlijk recht in deze tijd.

Robert Evers. — « L'amour devant la loi ». — Bibliothèque de droit pratique. — Editions Ch. Dessart, Brussel, 1962. 235 blz. 120 frank.

Wetenschappelijke ambities heeft het boek niet. Dat zegt de schrijver zelf in het « woord vooraf ». Het hoofddoel was een nuttig vulgarisatiewerk te schrijven,

bestemd voor een publiek van niet-juristen. Hierin is de auteur geslaagd en de stof wordt op vlotte wijze behandeld. De lektuur schiet flink op en enkele uren volstaan om het werk door te lezen (er zijn weliswaar 235 bladzijden, maar het boek heeft slechts een formaat van 12,5 × 16,5 cm).

De materie is onderverdeeld in 35 punten: oorsprong van de wetten, doel van de huidige wetgeving, verlovings, huwelijk, echtscheiding, echtscheiding wegens bepaalde gronden, scheiding van tafel en bed, erkenning van kinderen en aktie tot ontkenning van het vaderschap, wet op voorbehoedende middelen, vruchtafdriving, zedenmisdriven (terminologie), aanslag op de eerbaarheid met geweld of bedreigingen, verkrachting, aanslag op de eerbaarheid zonder geweld noch bedreigingen, verzwarende omstandigheden, straffen, schaken van een minderjarige, wet op de kindbescherming, overspel, onderhoud van bijzit, vaststellen van het overspel, bigamie, aanslag op de goede zeden, (daden, woorden of liederen), pornografie, foto's strijdig met de goede zeden, bederving van minderjarigen, ontuchtige samenkomsten, ontucht van meerderjarigen, de pooier, publieke aanhitsing tot ontucht, wetten die betrekking hebben op de geslachtsziekten, strafvordering, vergelijkend recht, critieken en suggesties.

De verdiensten van het werk?

Alleszins een vlotte en bijwijlen geestige stijl. Daarenboven denkt de schrijver soms spitsvondige « casus » uit. Een paar voorbeelden:

— een koppel wordt betrapt op ontuchtige handelingen, bedreven op een openbare plaats. Is er geweld geweest vanwege de man, dient de vrouw te worden vrijgesproken. De man wordt dan van een dubbel misdrijf beticht: poging tot verkrachting (of verkrachting) en openbare schennis van de goede zeden. *Quid* echter als de vrouw moest verklaren dat zij tot alles bereid geweest was, maar dat zij alleen maar lichamelijk verzet geboden had, omdat zij niet wou dat de feiten zich in het openbaar voltrokken? Voorgestelde oplossing: de vrouw moet worden vrijgesproken, de man mag niet beticht worden van poging tot verkrachting (of van verkrachting) (p. 153).

— De wet straft hem die de ontucht van minderjarigen begunstigt (b.v. hij die hen een kamer bezorgt) ten einde *eens anders drijven* te voldoen (cfr. art. 379 van het Strafwetboek). Maar welke houding zou de rechter aannemen tegenover een « voyeur » die op zijn kamer een minderjarig koppel zou uitnodigen om het *in zijn bijzijn* daden te doen stellen die de moraal laakt? Zijn hoofddoel is toch niet andermans maar wel *eigen* drijven te bevredigen. De schrijver stelt geen oplossing voor, maar noemt dit een « grensgeval » (p. 178).

— Inzake aanslag op de eerbaarheid. Een man maakt zijn slachtoffer stomdronken of dient haar een verdoovingsmiddel toe. Is de man, die tot ontuchtige liefkozingen overgaat, maar geen coïtus voltrekt, strafbaar? Waarschijnlijk niet. De wet zegt hierover niets. Van een vergetelheid mag men niet spreken, want inzake verkrachting werd dergelijk geval *wel* voorzien (cfr. art. 375 Strafwetboek). Daarenboven zou men de man ook niet kunnen beschuldigen van poging tot verkrachting. De vrouw, uit hoofde van haar toestand, heeft geen weerstand geboden. Elk verzaaken vanwege de dader moet dus als *vrijwillig* beschouwd worden. Welnu, de poging is maar strafbaar, ingeval er geen vrijwillige onthouding geweest is, zegt de schrijver (p. 69).

— De wet op de voorbehoedende middelen noemt de schrijver terecht één van die voorbeelden waar men

een kwaad tracht te voorkomen ten koste van verzwaaarde gevolgen (argumentatie, cfr. pp. 54-55).

Na de hoedanigheden van het werk, de zwakkere zijden.

De titel is, mijns inziens, niet gelukkig : pornografie, verkrachting, aanslag op de goede zeden... hebben maar weinig gemeen met « liefde ». Beter ware : « La sexualité devant la loi ». De schrijver zegt weliswaar dat hij geen wetenschappelijk werk wil leveren. Nochtans lijken sommige uitspraken nogal ongegrond. Een eenvoudige verwijzing naar een boek of een statistiek zou aan die verklaringen een ernstiger karakter geven. Soms lijken de beweringen volledig uit de lucht gegrepen en is elke controle onmogelijk. Enkele voorbeelden :

— veel gemakkelijke meisjes hebben twee (zoniet meer) minnaars : « un amant de coeur » en « un amant de fric » (p. 49).

— ¼ van de ongelukkige kinderen zijn te zoeken onder hen die als « ongewensten geboren werden » (p. 60).

— De vrouwen laten zich gemakkelijk dronken maken en de mannen profiteren daarvan (p. 75)...

Een laatste opmerking. Zelfs voor juristen ware het boek nuttig geweest, indien de schrijver zich de moeite getroost had voor elk probleem de jongste uitspraken te vermelden. Maar de referenties zijn helaas zeer schaars in het werk.

Jacques De Bruyne

BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

Voordracht van Prof. Dr. P. Lambrechts over « Universele beschaving en nationale culturen »

Op donderdag 22 maart had de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen in de Assisenzaal van het Paleis van Justitie een openbare voordrachtavond ingericht, waar het woord werd gevoerd door Prof. Dr. P. Lambrechts, pro-rector van de Rijksuniversiteit te Gent. De spreker handelde over het zo uiterst gewichtig vraagstuk « Universele beschaving en nationale culturen ».

Deze voordrachtavond is uitgegroeid tot een zeer belangrijke gebeurtenis, want de voordracht van de geleerde spreker was in alle opzichten uitzonderlijk merkwaardig. Gedurende bijna twee uren heeft de voordrachtgever de aandacht van het publiek weten te boeien met een spreekbeurt, die op het gebied van documentatie, originaliteit en brede visie op de culturele toestanden van bijzonder hoogstaande kwaliteit was.

Spreker, die voortreffelijk ingeleid werd door de voorzitter Mr. Jos Marck, begon met een parallel te trekken tussen de toestanden, welke zich heden ten dage voordoen en degene die de geschiedenis van de oudheid ons veropenbaart. In de periode der Griekse hoogcultuur en in deze van de Hellenistische beschaving deden zich omstandigheden voor die een treffende gelijkenis vertonen met degene die wij heden ten dage kunnen vaststellen. Spreker gaf daarvan doorslaande voorbeelden.

Hij onderzocht dan de begripsomschrijving die in de jongste cultuurgeschiedenis gegeven wordt van « beschaving » en « cultuur » en ging dan in het tweede gedeelte van zijn voordracht over tot het onderzoek van de verhouding welke zich voordoet tussen de

universele beschaving en de nationale culturen in ons tijdsgewricht.

Dat er zich een universele beschaving op intense wijze ontwikkelt ligt voor de hand. Deze beschaving is hoofdzakelijk technisch en natuurwetenschappelijk; zij dringt zich op aan alle volken, welke ook de graad van hun ontwikkeling weze, en streeft naar eenheid op internationaal gebied. Hierbij legde de spreker er nochtans de klemtoon op dat er geen aanleiding bestaat de pessimistische meningen van cultuurhistorici, zoals Spengler e.a., die de ondergang van het avondland voorspellen, al te ernstig op te nemen.

De charme, die gedurende geruime tijd uitgegaan is van de oosterse en primitieve beschavingen, heeft in de laatste jaren alle betekenis verloren. Daarentegen is het opvallend hoe al de jonge volken zich zo dicht mogelijk wensen aan te sluiten bij de Westerse cultuur en hoe Europa nog steeds kan bogen op een onbetwiste primauteit.

Welke is nu de verhouding tussen deze internationale beschaving en de nationale culturen? Spreker wees er op hoe deze nationale culturen een onvergankelijke betekenis bezitten en hoe ze in de algemene culturele ontwikkeling een waarde behouden die onvervangbaar is. Hij wees op zovele voorbeelden, die zulks op doorslaande wijze aantonen en zijn rede was een heerlijke wandeling doorheen allerlei cultuurmanifestaties van deze tijd. Prof. Lambrechts toonde overtuigend aan hoe de hedendaagse mens niet bereid is tot het aangaan van het wereldbeeld van Huxley in zijn « Brave new world » en hoe vele beschavingsmodaliteiten, die heden ten dage zozeer worden opgeschroefd, ten slotte moeten onderdoen voor de oorspronkelijk blijvende cultuurwaarden, die in elke nationale gemeenschap de gist zijn van het geestelijk leven.

Spreker paste dan deze beschouwingen toe op de toestanden die wij beleven hier in Vlaanderen en in een schitterend betoog wees hij er op hoe de doelstellingen, die worden nagestreefd door de Vlaamse beweging, de enige zijn die kunnen leiden tot een hoogstaande cultuur en hoe de huidige intellectuele wereld als taak heeft de synthese te maken tussen deze blijvende nationale cultuurwaarden en de universele beschavingsvormen.

Tot slot wees de voordrachtgever er op welke in dit verband de taak zou kunnen zijn van de toekomstige universiteit die te Antwerpen zal opgericht worden.

Deze zo merkwaardige voordracht kan niet in enkele woorden worden samengevat. Het stormachtig applaus dat de spreker begroette, bewees best hoe diep hij zijn gehoor had geboid en overtuigd. Wij zijn zo gelukkig te kunnen aankondigen dat Prof. Lambrechts er wel heeft willen in toestemmen de tekst van zijn rede te publiceren in het Rechtskundig Weekblad. Dit is voor ons tijdschrift een grote eer en het zal voor onze lezers de gelegenheid zijn rustig deze zo hoogstaande uiteenzetting te herlezen en te bewonderen.

Bezoek aan de Kredietbank

Sinds 22 februari is al heel wat tijd verstreken en water door de zee gelopen.

Maar ik heb dat water moeten laten lopen... om tot bezinning te komen. Het is inderdaad nooit goed — zo werd mij steeds onderwezen — van te spreken en a fortiori te schrijven onder invloed van intense gevoelens.

* * *

Naar mijn overtuiging heeft het bezoek der Conferentie aan de Kredietbank, zetel Brussel, dergelijke gevoelens veroorzaakt: gevoelens van bewondering voor de realisaties van deze belangrijke instelling op alle gebied, gevoelens van eerbied wegens hare konsekwente en beginselvaste Vlaamse opvattingen, gevoelens van dankbaarheid om de werkelijk schitterende ontvangst.

Van het hartelijk welkomstwoord van een der directeurs of via de technische uitleg van zeer onderlegde gidsen tot de joviale en hoogstaande woorden van de heer voorzitter Prof. F. Collin inbegrepen konden we vaststellen én tot welke unieke hoogte de « Vlaamse » Kredietbank is doorgedrongen én hoe men daar van klein tot groot trots op gaat. Zulks betekent niet dat de taken als volbracht worden aanzien en de lauweren bovengehaald, waarop men zich gewoonlijk te ruste legt.

Wel integendeel. De idee van de vooruitgang en het streven naar uitbreiding en een nog grotere dienstbaarheid zijn determinerende factoren in het beleid der onderneming.

* * *

Alsof het geleide bezoek en de receptie nog niet voldeende waren, ontvingen we achteraf nog een prachtig geschenk: voor de dames een boek met artistiek uitgevoerde afdrukken van beroemde kunstwerken, voor de heren het door de Kredietbank ter gelegenheid van haar 25-jarig bestaan uitgegeven jubileumboek « Het Belgisch Bankwezen ten dienste van de Economie ».

Voor hen, die er niet bij waren en bij wie de neiging zou opkomen met de tanden te knarsen, weze herinnerd primo dat het geluk aan de durvers behoort — men moet zijn kabinet al eens alleen durven laten, ook op een donderdagnamiddag —, secundo dat spijt altijd te laat komt... Want voor hen, die er wel bij waren, blijft diezelfde donderdagnamiddag een der meest aangename herinneringen.

Kredietbank gratias.

K. F.

TIJDSCHRIFTEN

De Gemeente: jrg. 1962 - nr. 3:

R. Snels, De gemeentelijke politie inzake openbare vertoningen. — J. Rothuizen, De nieuwe Nederlandse wetgeving op de ruimtelijke ordening. — M. Callewaert, Begijnhof-tuinwijk te Aalst en « Bois de Mons » te Bergen.

Nederlands Juristenblad: jrg. 1962 - nr. 12:

A. J. M. Kunst, De metamorphose van de « grote leugen ». — R. Van Oppen, Enkele opmerkingen over de Mijnwet van 21 april 1810. — J. Sartorius, Tarief

in strafzaken. — M. I. Roessel, De Krankzinnigenwet en de mensenrechten.

Advokatenblad: jrg. 1962 - nr. 3:

J. G. Nysingh, In memoriam Jhr. Mr. W. M. de Brauw. — N. J. P. Giltay Veth, Een gevaarlijk wetsontwerp. — H. J. Rink, De civiele proefprocedure — J. A. M. Leistikow, De oudedagsvoorziening in de advocatuur. — D. J. Veegens, Pleiten voor Pothier. — J. R. Voûte, Entscheidungen der Ehrengerichtshöfe der Rechtsanwaltschaft. — Th. L. Van der Veen, Thans ook een « vast recht » voor uitroepkosten?

Ars Aequi: jrg. 1962 - nr. 5:

E. J. Rongen, Is betaling een rechtshandeling? — R. Flaes en H. Meijer, Juridisch studentencongres te Brussel. — J. Valkhoff en C. F. Rüter, Literatuur over Von Savigny en de romantiek. — H. Drion, Antwoord rechtsvraag 65 en rechtsvraag 68.

Sociaal Economische Wetgeving: jrg. 1962 - nr. 1-2:

Th. L. M. Thurlings en N. M. Zijp, Landbouwwetgeving en bedrijfsgrootte, preadviezen voor de algemene vergadering van de Vereniging voor Agrarisch Recht, te houden op 30 maart 1962. — J. M. Polak, Landbouwpolitiek op langere termijn. — A. D. Ham, Het mededingingsbeleid t.a.v. enkele kartelvormen in Engeland, Frankrijk en Duitsland.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie: jrg. 1962 - nr. 4715:

D. P. A. Nakken, Opruiming van aanspraken. Het K.B. van 21 oktober 1957 en het Ontwerp Archiefwet 1962 (VII, slot). — G. A. Jansen op de Haar, Theorieën in het recht.

Journal des Tribunaux: jrg. 1962 - nr. 4356:

P. Garçon, Le tricentenaire de la mort de Pascal, juriste. — M. Taquet et Ph. P. Gosseries, La Charte sociale européenne.

Journal des Tribunaux d'Outre-Mer: jrg. 1962 - nr. 128:

A. Sohier, P.P.C.

Recueil Dalloz: jg. 1962 - nr. 12:

Doyen J. Hamel, Présentation de l'Encyclopédie Dalloz à l'Académie des Sciences morales et politiques. — F. Chaper, Le serment des jurés de la cour d'assises. — F. Chaper, Le serment des jurés de la cour d'assises.

Revue du Droit Public et de la Science Politique en France et à l'Etranger: jrg. 1962 - nr. 1:

R. Goy, L'abus du droit en droit administratif français. — Ch. Debbasch, Le problème constitutionnel congolais. — L. Philip, Les attributions et le rôle du Conseil Constitutionnel en matière d'élections et de référendums. — J. Barale, Analyse des textes législatifs et réglementaires (1er septembre - 31 décembre 1961).

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"